het land van aalst

tijdschrift van de
geschied- en
heemkundige vereniging
het land van aalst

Jaargang XXVIII - 1976 - nummer 2

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B.—V.A.B., Davidsfonds, Willemsfonds, Vermeylenfonds, V.O.S., A.N.Z. en B.J.G.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

— **Brand**

— **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**

— **Persoonlijke verzekering**

— **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR

en BOERHAAVE

Groot - Brittanniëlaan 121

9000 GENT Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken.

Een vermaarde Geraardsbergse Kunstenaar

GABRIEL DE GRUPELLO

De stad Geraardsbergen kan er zich op beroemen de geboorteplaats te zijn van een vooraanstaande beeldhouwer, hout- en ivoorsnijder en bronsgieter, die evenwel wegens de benarde politieke konjunktuur, waarmee hij had af te rekenen, eerst te Brussel en daarna vooral te Düsseldorf zijn hoogste artistieke troeven heeft uitgespeeld.

Hij werd in de Denderstad geboren op 22 mei 1644 (in het doopregister van de St.-Bartholomeuskerk aldaar staat echter - onbetwistbaar ingevolge een vergissing - 28 mei 1644 als geboortedatum vermeld) en overleden op 20 juni 1730 in het Ehrenstein-slot bij Kerkrade (op enkele km benoorden Aken in Nederlands Limburg).

Aanvankelijk luidde zijn officiële familienaam "Rupelli" (soms geboekt : "Repelli" en zelfs "Crepelli" of met spellingsvarianten daarvan). Die naam werd gewijzigd van zodra met de proef op de som werd uitgemaakt, dat hij van adellijken bloede was.

In 1678 werd hem inderdaad te Brussel door Pierre-Albert de Launoy (een edelman die o.m. als genealoog verbonden was aan het Koninklijk Hof, maar die in die hoedanigheid door Baron de Reiffenberg - zie : Lit. - nochtans als weinig betrouwbaar wordt geacht) een getuigschrift bezorgd dat - waarschijnlijk rechtmatig ! - verzekerde, dat hij een afstammeling was van het ridderlijk geslacht "Grippel" of "Gripelli", herkomstig uit de Milanese Staat en waarvan nakomelingen zich in het begin van de XIVe eeuw in Frankrijk hadden gevestigd.

Overbodig er op te wijzen, dat het bezit van een dergelijk getuigschrift het G. als voortreffelijke- en onmiskenbaar ijverzuchtige beeldhouwer vergemakkelijkte in vertrouwelijke- en royaal renderende konnektie te treden met opdrachtgevers van hoogadellijke stand. Een "ridder ofte chevalier van het Heilige Roomse Rijk" was in die tijd alvast een man van aanzien.

Zijn vader, Bernardo Rupelli, die geen adellijke titel voerde, werd te Milaan geboren. Hij trad in de Nederlanden in de dienst van het Spaanse leger en bracht het er tot kavaleriekapitein. Hij huwde te Geraardsbergen met Cornelia de Linck, de jongste der twee dochters van een plaatselijke notabele familie.

De ouders van G. waren niet alleen eigenaars van het huis dat zij te Geraardsbergen in de Penitentenstraat betrokken, maar ook van een drietal daaraan belendende woningen. Volgens sommige biografen van de kunstenaar zouden zij evenwel niet buitenmatig gefortuneerd zijn geweest, wat tot de veronderstelling heeft geleid, dat het mogelijks daaraan is toe te schrijven dat zij hun zoon, met het perspektief op een lukratieve broodwinning, op grond van zijn aangeboren aanleg ad hoc in de beeldhouwkunst lieten opleiden. (Het was immers volop de tijd van de Contra-Reformatie, een tijd waarin de beoefenaars van de bewuste discipline overdruk met opdrachten werden bedacht).

G. Van den Berghe (een verdienstelijke en betrouwbare Geraardsbergse heemkundige die een substantiële biografische studie aan G. wijdde - zie : Lit.-) veronderstelt dat G. in de St.-Adriaansabdij van zijn geboortestad leerling is geweest aan het Latijns College. Hij kan er evenwel geen volledige opleiding hebben genoten gezien hij op 14-jarige leeftijd noodgedwongen de stad heeft verlaten.

Betreffende de prille jeugdjaren van de beeldhouwer is tot op heden maar bitter weinig bekend.

Enkele biografen, waaronder bijv. G. Van den Berghe en Edm. Marchal ,zie Lit.) vertellen dienaangaande een zeer onwaarschijnlijke anekdote die nochtans niet helemaal van historische ondergrond is gespeend.

Tijdens een brand (in 1658 in het ouderlijk huis (?) werd G. door zijn moeder een juwelenkistje toevertrouwd om het op een veilige plaats te brengen. Dit kistje was daarna echter zoekgeraakt en hij was er (uit schrik ?) zodanig van uit het lood geslagen, dat hij op de vlucht sloeg en uiteindelijk in Zwitserland terecht kwam, waar hij als leerjongen in de dienst trad van een timmerman. Deze laatste zou hebben vastgesteld dat hij artistiek begaafd was en achtte het geraadzaam hem door een (niet-vernoemde) beeldhouwer te laten opleiden.

Feit is alleszins, dat Geraardsbergen in 1658 door het Franse leger werd ingenomen, geplunderd en ten groten dele door brand werd vernield en dat men zelfs van dan af aan het spoor van vader Bernardo is bijster geworden.

Volgens de meeste zijner biografen zou G. van in genoemd jaar door bemiddeling van een grootoom van moederszijde, die "canonicus" en "cantor" was aan de hoofdkerk van Anderlecht, te Antwerpen in de leer zijn gegaan bij de toentertijde prominente Artus Quellien de Oude, die hem als leerling, onder de naam "Repelli", in de "Liggeren II" van het St.-Lukasgild liet inschrijven.

G. figureert inderdaad als leerling van die grootmeester in genoemde "Liggeren", maar Dr. J. Gabriëls (zie : Lit.) beweert, dat de autenticiteit van de "Liggeren" niet onkreukbaar is op stuk van de ingeschreven discipelen van twee Quelliens (Artus de Oude en diens neef Artus de Jonge), rasechte artiesten, die in weerwil van hun gedifferentieerde persoonlijkheid omzeggens als vennoten aan belangrijke opdrachten samenwerkten. Leerlingen van de een zouden soms wegens onachtzaamheid onder de naam van de andere geboekt zijn geworden.

Dr. J. Gabriëls, aan wier kunsthistorische bevoegdheid bezwaarlijk kan worden getornd, dient G. aan als "de oorspronkelijkste en schitterendste leerling van Artus Quellien de Jonge !"

Hoe de vork dienaangaande eigenlijk in de steel zit, kan bezwaarlijk worden uitgemaakt. G. Van den Berghe schenkt vertrouwen aan een handschrift van Aldegonde, een der dochters van G., waarin verzekerd wordt dat Artus Quellien de Oude de leermeester van haar vader is geweest.

Onze beeldhouwer in spe werd te Antwerpen in Rubensiaanse geest grondig ingewijd in de alsdan volop vigerende en triumferende barokstijl.

Ter vervolmaking van zijn ambachtelijke vaardigheid en meer nog ter verruiming en verfijning van zijn kunstzin, toog hij (na het overlijden van zijn leermeester ?) naar Parijs, waar hij heilzaam gekonfronteerd kon worden met de elegantie van de hoofse Lodewijk XIVe stijl. Hij zou er, althans naar door sommigen beweerd wordt, gebleven zijn, indien hij er in de mogelijkheid had verkeerd met een bevredigende praktijk te worden bedacht.

Dat zijn talent in Frankrijk op prijs werd gesteld, blijkt nochtans uit het feit, dat een Rijsels archiefstuk melding maakt van een betaling van "48 livres" aan G. "pour avoir fait une médaille de Sa Majesté" (cf. : Edm. Marchal, op. cit., p. 529). Hij moet die medaille echter gemaakt hebben in 1884 toen hij reeds te Brussel woonachtig was.

Bij benadering geschat heeft de artistieke opleiding van G. - Antwerpen en Parijs samen - 12 tot 13 jaar studie gevergd.

In 1671 vestigde hij zich na soliede scholing in eigen land, te Brussel nl., waar hij na de doorbraak van zijn meesterschap niet alleen als hoofdbeeldhouwer in de dienst van de hoofdstad werd aangesteld, maar ook als eerstaanwezende skulpteur aan het Hof van de er alsdan bewindvoerende soeverein, Karel II van Spanje.

Hij werd er volgens F. Stappaerts (zie : Lit.) in 1673 en volgens G. Van den Berghe (op. cit.) in 1674 als Meester aangenomen van het "Gild der Vier Gekroonden" en het was alsdan dat hij voor de eerste maal onder de naam "de Grupello" vermeld zou zijn geworden, dus een viertal jaren vooraleer hem door Pierre-Albert de Launoy het hoger gesignaleerde getuigschrift werd bezorgd.

Hij werd te Brussel een geziene en onvoorwaardelijk geprezen figuur, met het gevolg, dat de stadsoverheid hem uit erkentelijkheid vrij stelde van het betalen der belastingen, die er op de voedingswaren werden geheven.

De benarde en wispelturige politieke konjunktuur van ons land, alsmede de rampspoedige beschieting van de hoofdstad door maarschalk Fr. de Villeroi, hebben er hem toe aangezet in 1695 - dus op 51-jarige leeftijd -, weliswaar met de toelating van de Spaanse Gouverneur der Nederlanden, in te gaan op een verzoek te Düsseldorf met gelijkwaardige titulatuur als beeldhouwer te gaan optreden aan het Hof van de Pfalzgraaf (Keurvorst) Johann-Wilhelm von Neuburg-Wittelsbach.

Deze kustzinnige en ambitieuze vorst - echtgenoot van Maria-Aloysia de Medici - legde er, naar het voorbeeld van zoveel andere Duitse soevereinen van zijn tijd, op aan van zijn residentiestad een luxueus artistiek centrum te maken.

G. vestigde zich metterwoon in genoemde Rijnlandse stad, waar hem een jaargeld van 3000 rijksdaalders werd toegekend en waar hem zelfs in 1708 een voornaam herenhuis (staande op de hoek van de Markt en de Zollstrasze) ten geschenke werd aangeboden,... een huis waarin hij benevens zijn atelier zelfs een bronsgieterij kon installeren.

Op 26 augustus 1698 trad hij in het huwelijk met Maria-Anna Dautzenbergh, de enige dochter van de juridische- en fiskale raadgever van de keurvorst.

Uit dit huwelijk sproten zeven kinderen, waarvan er drie vroegtijdig overleden. Onder de andere waren drie dochters en een zoon.

De oudste dochter (Elisabeth-Gerardine-Louise) werd ongeschoeide karmelietes te Düsseldorf (vandaar dat er vermoedelijk uit de nalatenschap van haar vader - ongetwijfeld als ongewenste wildvreemde eenden in de bijt ! - drie kolossale mythologische beeldwerken - **Minerva, Junon en Venus** - zijn terechtgekomen, die in de spreekplaats van het klooster behoedzaam achter een houten beschot werden verborgen gehouden !) ; de tweede dochter (Aldegonde-Jacqueline) huwde met de edelman Gaspar Poyck, die residerde in het hoger reeds voornoemde Ehrenstein-slot ; de derde

(Maria-Jozefa) werd kloosterlinge bij de Machabese Zusters te Keulen, en de zoon (Jozef-Adam) werd jezuïet en legeraalmoezenier.

Het was Aldegonde die, dank zij de door haar verzamelde gegevens Ph. Ant. Baert (een der eerste biografen van G.) stevig dokumenteerde over de levensloop en de artistieke bedrijvigheid van haar vader, en het hem mogelijk maakte over de beeldhouwer uitvoerig te handelen in zijn werk "Documents pour servir à l'Histoire de la Sculpture et de l'Architecture en Belgique" een werk dat in handschrift bewaard wordt in de Kon. Bibl. Albert I te Brussel.

G. is met de hulp van talrijke practiciens te Düsseldorf ontzettend produktief geweest, zodat het geen verbazing kan opwekken, dat het gros van zijn verdienstelijke skulpturale prestaties in Duits bezit is gebleven. Geen wonder, dat hij in menige kunsthistorische verhandeling als een "Vlaams-Duitse" artiest wordt aangediend.

Dat G. evenwel te Düsseldorf niet exclusief gewerkt heeft in de dienst van de Keurvorst, blijkt o.m. uit het feit, dat hij in 1689 van Nederlandse zijde vergoed werd voor het ontwerpen van "vier **tritonbeelden** voor een fontein met **Venus** en **Cupido**", opgericht in de hovingen van een koninklijk lustverblijf in Gelderland (cf. : Dr. E. Neurdenburg, zie : Lit.) en in 1690 voor een niet nader omschreven marmeren beeld (cf. : **De Nederlandsche Spectator**, 1875, p. 349).

Het afsterven van zijn adellijke werkgever en beschermer, Johann-Wilhelm, († 1716), met wie G. van meet af aan dankbaar in vertrouwelijke omgang was geweest, heeft de kunstenaar pijnlijk teneergedrukt, te meer nog daar hij door diens opvolger koelhartig werd bejegend en zelfs verhinderd werd de onafgewerkte vroegere opdrachten te voltooien.

Het is dan ook te begrijpen, dat hij er niet op belust was nog langer in de stad te blijven wonen. Hij verlangde vurig terug te keren naar zijn vaderland en zich te Brussel in dienst te stellen van de Oostenrijkse keizer Karel VI, de vader van Maria-Theresia.

Hij rekende op de gunst van die vorst omdat hij hem reeds uit eigen beweging had bedacht met een portretbuste. (G. had hem slechts eenmaal gezien tijdens een kerkelijke dienst en had hem achteraf met voorspoedig gevolg helemaal uit het geheugen skulpturaal uitgebeeld).

Op 25 april 1719 bevestigden de gedeputeerden van de Staten van Brabant de rechten van G. als "opperbeltsnyder van Syne Majesteit". Hij werd meteen opnieuw aangesteld als "chef statuaire" van

de stad Brussel en zou benevens de aan die titel verbonden voorrechten een jaargeld van 200 florijnen ontvangen voor het huren van een passende woon- en werkgelegenheid.

De kunstenaar, die toen reeds 75 jaar oud was, had evenwel zijn lichamelijk weerstandsvermogen overschat. Het gewicht van een lange en rijkgevulde loopbaan ondermijnde zijn werk- en scheppingskracht en, naar het getuigenis van zijn dochter Aldegonde, werd het hem "wegens ziekte en andere incommoditeiten" onmogelijk zich opnieuw te Brussel (waar hij nochtans tijdeljik vertoefd heeft) als beeldhouwer te gaan vestigen.

Hij trok zich met zijn echtgenote terug in het slot van zijn zwager, waar hij op 86-jarige leeftijd overleed.

Zijn stoffelijk overschot werd in het koor der parochiekerk van Kerkrade bijgezet in het familiegraf der heren van Ehrenstein. De grafplaats is er niet meer te zien, omdat zij in 1844 tijdens een verbouwing van de kerk overdekt werd met een nieuwe bevloering.

Van de ongemeen produktieve G. zijn in onze tijd nog werken aan te treffen in de steden waarin hij achtereenvolgens metterwoon gevestigd is geweest (in casu : Geraardsbergen, Brussel, Düsseldorf en Kerkrade), maar ook op veel andere plaatsen, wat blijken kan uit de hier volgende summiere en alvast onvolledige opsomming.

I.— In zijn geboortestad wordt van G. piëteitsvol een **St.-Bartholomeus** bewaard : een monumentaal, meer dan manshoog (2,30m) houten beeld, dat oorspronkelijk bestemd werd om opgesteld te worden aan het barokke hoofdaltaar van de parochiale St.-Bartholomeus-ofte St. Bartelskerk, en dat in 1800 ingevolge een verbouwing van het hoogkoor van die kerk werd overgebracht naar de Erehalle van het plaatselijk Stadhuis. (Enkele tijd geleden werd er een afgietsel van gemaakt dat in een optocht in de stad werd rondgevoerd en thans te pronk staat in de tot park herschapen hovingen van de St.-Adriaansabdij.

Voornoemde kerk was destijds ook in het bezit van twee kleinere beelden een **O.L.Vrouw van de Rozenkrans** en een **St.-Jozef** - van G., beelden die thans aan te treffen zijn in het kerkje van het O.L.Vrouw-Hospitaal. (Het is noodzakelijk er op te wijzen dat er nochtans aan getwijfeld wordt of de estetisch minder geslaagde voorstelling van St.-Jozef aan de beeldhouwer mag worden toegeschreven).

Volgens G. Van den Berghe is het niet uitgesloten dat zelfs het altaar, waarop voornoemd Lieve-Vrouwebeeld van meet af aan in de St.-Bartholomeuskerk heeft gestaan, ook door de beeldhouwer werd onworpen.

In het Hospitaalkerkje vonden ook twee levensgrote houten beelden van G. een onderkomen, nl. een **St.-Adriaan** en een **St.-Martens**, die oorspronkelijk besteld waren geworden voor de abdijkerk. Voor het koor van die abdijkerk - kerk die gesloopt werd tijdens de Franse Revolutie - had G. benevens beelden ook de lambrizering ontworpen, waarvan thans nog een gedeelte is terug te vinden in de parochiekerk van Moerbeke / V.

Zonder betwisting wordt beweerd dat de **Moeder van Smarten**, een wit-marmeren gewrocht, dat te Geraardsbergen in vroeger jaren opgesteld was langs de Ringweg van de Oudenberg, door dezelfde kunstenaar in opdracht van het Stadsbestuur werd gebeiteld. Het beeld moest er worden verwijderd omdat het door "de tand des tijds" hachelijk was uitgewreten en omdat het zelfs geen handen meer had. (Die handen werden, naar het heet, tijdens de Franse Revolutie stuk geslagen). Het werd in 1925 vervangen door een sterk benaderende marmeren kopij die uitgevoerd werd in het atelier van de bekende Gentse beeldhouwer Aloïs De Beule.

Men merke op, dat G. al de voornoemde beelden voor 1695 te Brussel op verzoek van Geraardsbergse instanties heeft uitgevoerd, zodat kan gezegd worden dat de kunstenaar in ruime mate door zijn geboortestad met bestellingen werd bedacht.

Dit strekt deze provinciestad tot eer, zoals het haar eveneens tot eer strekt, dat zij haar beroemde inboorling altijd in dankbare gedachtenis is blijven houden.

Aan het gebouw (huisnummer 23) dat in de op heden nog bestaande Penitentenstraat opgericht werd op de plaats waar G. werd geboren, is een gedenkplaat bevestigd. Het plaatselijke Kultureel Centrum, dat is ondergebracht in het gespaard gebleven prelaatsgebouw van de St.-Adriaansabdij, beschikt o.m. over een zaal die de naam van de beeldhouwer draagt.

II.— In ons land is het vooral te Brussel dat belangstellenden ruimschoots in de mogelijkheid verkeren kennis te maken met beeldwerken die door G. werden gepresteerd. Dit is begrijpelijk gezien de kunstenaar er nagenoeg 25 jaar bijzonder aktief is geweest.

Rond het midden van de XVIIe eeuw werd aan de kerk van O.L.-Vrouw-ter-Zege op de Zavel een St.-Ursulakapel toegevoegd, die

als grafkapel van de grafelijke familie Thurn en Taxis werd bestemd. Tal van vooraanstaande artiesten werden bij de opbouw en bij de versiering ervan betrokken.

G. werd gelast met het koncipiëren van een **St.-Ursulabuste**, die op een sokkel, versierd met **twee barokke engelenkopjes**, aan het dekoratieve ingangsportaal werd opgesteld.

In de tweede oktogonale ruimte van die kapel maakte hij voor de sarkofaag van gravin-douairière Anna-Franciska-Eugénie **twee zinnebeeldige voorstellingen van het Geloof en de Onschuld.** De uitwerking van de daarbij horende **Chronos-figuur** getuigt volgens Br. Libertus M (zie : Lit.) van beïnvloeding vanwege Lucas Faydherbe.

Achteraan in de kerk van O.L.Vrouw van Bijstand treft men van de kunstenaar een **wijwatervat** aan met een bevallig **engelenkopje.**

Voor de voormalige kerk der Karmelieten (Les petits Carmes) leverde hij de **biechtstoelen** en, volgens G. Van den Berghe ontwierp hij in 1689 voor de St.-Goedelekerk het **grafmonument van Pierre Roose** (destijds voorzitter van de Privé-Raad). Er dient echter te worden op gewezen, dat Plac. F. Lefevre (zie : Lit.) dit monument toeschrijft aan Frans Langhemans, een tijdgenoot van G.

Hij boetseerde in was een **St.-Michiels** voor het Brusselse Stadhuis. In de eerste helft van de XVIIIe eeuw (toen hij reeds te Düsseldorf was gevestigd) werkte hij voor de St.-Goedelekerk mee aan het plan van een monumentaal hoofdaltaar in veelkleurig marmer, een altaar dat thans niet meer bestaat.

In het Museum voor Oude Kunst treft men van hem benevens een opmerkelijke marmeren **buste van Keurvorst Johann-Wilhelm von Neuburg-Wittelsbach** ook enkele mythologische scheppingen aan : **Narcis** en **Diana**, marmeren beelden die destijds thuishoorden in het Hotel der graven van Thurn en Taxis en die in 1780 opgesteld werden aan de grote vijver van het Stadspark, waaruit zij een eeuw later, ter verzekering van hun behoud, dienden verwijderd te worden. (Zij werden in genoemd park vervangen door prijzenswaardige replieken die in de laatste helft van de XIXe eeuw uitgevoerd werden door graaf J. de Lalaing).

Niet alleen de beide laatst geciteerde skulpturen van G. zijn in het Museum voorhanden, maar ook in terra-cotta de 24 cm hoge schetsen ervan. Verder nog : **Neptunus** en **Thetis,** alsmede een kleine **Genius** gezeten op een **Zeepaardje**, samen deeluitmakend van een marmeren fontein in rocailletrant, die, daterend van 1675, destijds

als blikvanger funktioneerde in de grote zaal van het Gildenhuis der Vishandelaars en waaruit bij feestelijke omstandigheden Rijnwijn in de plaats van water werd bespoten. Ten slotte nog **Samson** en **Dalila**, een groepsbeeldje in terra-cotta, dat in vroeger jaren verkeerdelijk werd toegeschreven aan Artus Quellien de Oude.

III.— Legio zijn de gewrochten die G. te Düsseldorf uitvoerde, waar hij als kunstenaar omzeggens zijn "Sturm-und-Drang"-periode doormaakte.

De meeste van die werken - althans de voornaamste - zijn ons bekend, maar op vele uitzonderingen na kan bezwaarlijk worden uitgemaakt waar zij in de loop der laatste eeuwen uiteindelijk zijn terechtgekomen. Wegens de overplaatsing van de keurvorstelijke residentie naar Mannheim - na de dood van Johann-Wilhelm nl. - verhuisden tal van beelden van hun oorspronkelijke opstelplaats.

Van de Keurvorst en diens gade ontwierp G. **marmeren standbeelden en bustes**, alsmede grote **portretmedaillons** die in brons werden gegoten en die achteraf ook naar Mannheim werden gestuurd.

Van Johan-Wilhelm daarenboven een **bronzen ruitersdandbeeld,** waaraan reeds van in 1703 werd gewerkt en dat in 1711 te Düsseldrof in het midden van de Altstadtmarkt werd geplaatst op een voetstuk dat, uit vrees voor overlading, gespeend bleef van ontworpen bijkomstige skulpturale versierselen (in casu : vier bronzen leeuwen die een wereldbol en de insignes van het Imperium droegen).

Met het bewuste monument, dat feitelijk de meest plechtstatige- en één der meest dynamische der laat-barokke prestaties van de beeldhouwer is, werd en wordt nog in Duitsland zeer hoog opgelopen, alhoewel sommige kunsthistorici het te pondereus achten.

G. bedacht genoemde Keurvorst ook met een **marmeren standbeeld te voet,** dat eveneens te Düsseldorf opgesteld werd op de binnenplaats van de Kunsthalle.

In opdracht van zijn werkgever ontwierp hij marmeren portretbustes van **Keizer Jozef I** en van diens gemalin, van **Frederik I**, koning van Pruisen, van hoge dignitarissen en van de destijds wijdbefaamde kapucijn **Marc d'Aviano**, een boeteprediker en wonderdoener die zowel bij ons als in het Rijnland suksesvol op tournée is geweest. (Wij weten dat laatstgenoemd beeld met menige andere van G. in 1872 werd verniled bij een brand die te Düsseldorf het Akademiegebouw teisterde).

Dienen hier alvast nog te worden gesignaleerd : een waterspuwende allegorische **Figurenpiramide**, die als een soort zegemonument

gepland werd voor het Slotpark van Düsseldorf, maar in 1722 overgebracht werd naar het Slotpark van Schwetzingen (bezuiden Mannheim) en vandaar in 1741 naar Mannheim (Paradeplatz) zelf ; een hele reeks beeldwerken met religieuze inslag, waaronder een marmeren groepsbeeld, de **H. Maagd met het Kind Jezus en St.-Jan**, een bronzen **Kristusbeeld aan een Kolom**, een marmeren wenende (of stervende) **Magdalena**, een bronzen **O.L.Vrouw van Smarten**, een gepolychromeerd houten **Kristusbeeld** in de kerk der Karmelietessen, een bronzen groepsbeeld : **Kind met zijn Engelbewaarder**, tal van mythologische onderwerpen : de badende **Nimf Galateia** met een op haar verliefde **Triton**, op natuurlijke grootte : **Junon, Mercurius** en **Pallas**, een bronzen **Minerva** (die sterk doet denken aan de aan G. toegeschreven ivoren Minerva van het Nat. Museum van München), het marmeren groepsbeeld **Zeegod en Najadi**, en tal van andere meer.

IV.— Te Kerkrade in het Ehrenstein-Slot trof men destijds van de beeldhouwer een ivoren **Kristusbeeld** aan, een precieus gewrocht dat in de St.-Ursulakapel van de Akense Domkerk is terechtgekomen en waarvan een repliek door G. aan Keizer Karel VI werd geschonken. Ook drie levensgrote marmeren beelden : **Junon, Venus** en **Paris** werden destijds in het Slot ondergebracht.

In de parochiekerk aldaar prijkt op het hoogaltaar een bronzen **Kruisbeeld** van G. en in de dekenij wordt een houten dito van hem bewaard.

Terloops dient hier te worden vermeld, dat er te Kerkrade een straat is die de naam van de kunstenaar draagt en dat aan het kasteel Oud-Ehrenstein ter herinnering aan zijn verblijf en aan zijn overlijden aldaar een gedenkplaat werd bevestigd.

Benevens in de hier vernoemde lokaliteiten kan men op heden nog in tal van andere steden skulpturale prestaties van G. aantreffen : vooral in Duitsland (o.m. te Berlijn, Benrath, Boslar, Anholt/Westfalen, Kassel, München, Norf bij Neusz), in Oostenrijk (Wenen), in Nederland en tot Italië toe. G. Van den Berghe (op. cit.) heeft daarvan een benaderende inventaris opgemaakt.

Ondanks het feit, dat G. in leven voor een bijzonder knap- en als dusdanig warm geprezen kunstenaar doorging, is hij blijkbaar niet in geslaagd uit te groeien tot een toonaangevend grootmeester onder de ongemeen talrijke tijdeigen beoefenaars van zijn discipline.

Wij kunnen inderdaad vaststellen, dat over hem in sommige Vlaam-

se kunsthistorische publikaties niet het eervol gewag wordt gemaakt, waarop hij nochtans rechtmatig aanspraak maken kan. Het is slechts in West-Duitsland, dat met hem zeer hoog wordt opgelopen.

't Is waar, dat hij geruime tijd de beste troeven van zijn rasecht talent buiten zijn geboorteland heeft uitgespeeld en dat zijn eigen volk bezwaarlijk in de mogelijkheid heeft verkeerd zijn artistieke bedrijvigheid op de voet te volgen. Het kan evenwel niet worden ontkend, dat wij ten onzent van hem over een voldoend en representatief aantal werken beschikken om ons in alle objektiviteit toe te laten hem dankbaar aan te dienen als een beeldhouwer die ons nationaal kunstpatrimonium met scheppingen van blijvende waarde heeft verrijkt.

Hij was, als kind van zijn tijd, een beginselvaste, in voldoende mate onderlegde en ambachtelijk terdeeg bedreven belijder van de XVIIe-eeuwse barokkunst, alsmede van de laat-barok uit de daarop volgende eeuw,... een onwrikbare belijder van een époque-makende kunststrekking die hoge eisen stelde aan de verbeeldingskracht en aan de technische vindingrijkheid van haar beoefenaars,... een strekking die achteraf wegens exhibitionistische overladingen, zowel met lichtvaardige- als met steekhoudende motivering bij velen in ongenade is gevallen.

LITERATUUR

Aan G. werden tot op heden reeds - vooral in Duitsland - verbazend veel studies gewijd,... alleszins te talrijk om ze hier allemaal te kunnen citeren.

De hieronder volgende opsomming kan - hoe onvolledig zij ook wezen mag - getuigenis afleggen van de belangstelling die voor hem en voor zijn prestaties reeds van in de eerste helft der XIXe eeuw werd aan de dag gelegd.

LE MAYEUR, in "La Gloire Belgique", dl. 2 (Leuven, 1830) ; Biogr. Notitie in dl. I van het lexicon van J. IMMERZEEL (Amsterdam, 1842) Ph. Ant BAERT, in het terloops reeds geciteerde "Documents pour servir à l'Histoire de la Sculpture et de l'Architecture en Belgique", handschrift, daterend van 1848, dat onder nr. 17665 berust in de Kon. Bibl. Albert I te Brussel ; H.P. HILGER, in "Jahrbuch der rheinischen Denkelmalpflege" (1866) ; Baron de REIFFENBERG, "Gabriël de Grupello" in **La Renaissance**, jg. 9 (Brussel, 1847-'48) ; F. STAPPAERTS, in "Bibliographie Nationale" dl. 8 (Brussel, 1884-'85) ; Edm. MARCHAL, in "La Sculpture et les Chefs-d'Oeuvre de

l'Orfèvrerie Belges" (Brussel, 1895) ; H. ROUSSEAU, in "La Sculpture aux XVIIe et XVIIIe Siècles" (Brussel - Parijs, 1911) ; O. TEICH, "G. Grupello, een vergessener Bildhauer" in **Zeitschrift für bildende Kunst** (1914) ; R. KLAPHECK, zeer uitvoerige biogr. not. in het lexikon van Thieme-Becker, dl. 15 (Leipzig, 1922) ; Marg. DEVIGNE, biogr. not. in "Catalogue de la Sculpture" van het Museum voor Schone Kunsten van België (Brussel, 1923) ; O. WATTEZ, in "De Vlaamsche Ardennen" dl. 3 (Gent, 1926) ; Dr. J. GABRIELS, in "Artus Quellin de Oude" (Antwerpen, 1930) ; in "Gedenkboek A. Vermeylen" (Brugge, 1932) ; P. Rud. LABYN, C.J. in "Onze Lieve Vrouw van den Oudenberg" (Leuven, 1934) ; O. TEICH, "Gabr. Grupello, ein flämisch-niederrheinischer Bildhauer des Barock", handschrift dat berust in het Stadsarchief te Düsseldorf, (1935) ; Br. LIBERTUS M., in "Lucas Faydherbe" (Antwerpen, 1938) ; Plac. F. LEFEVRE, O. Praem, in "De Collegiale Kerk van Sint-Michiel en Sinte Godelieve te Brussel" (Antwerpen, 1942) ; G. VAN BEVER, in "Les Tailleurs d'Yvoire de la Renaissance au XIXe Siècle" (Brussel, 1946) ; G. GEPTS-BUYSAERT, in "Geschiedenis van de Beeldhouwkunst in België" (Brussel, 1948) Dr. E. NEURDENBURG, in "De Zeventiende Eeuwsche Beeldhouwkunst in de Noordelijke Nederlanden" (Amsterdam, 1948). E. JANSSEN. "Een Kruisbeeld van G. te Sint-Truiden" in **De Maasgouw,** nr 72 (1953) ; G. VAN DEN BERGHE, "Gabriël Grupello" (Geraardsbergen, 1958) (met 6 reprodukties) ; U. KULTERMANN, "Die Bildnisse G.'s" in "Düsseldorfer Jahrbuch" (1954) ; Id., "Die Gartenskulpturen G.'s", in id. (1955) ; Id., "Die religiösen Arbeiten Grupellos" in id. (1959) ; Id., "Gabriël Grupello", doctoraal proefschrift (Berlijn, 1968) ; "G. und seine Zeit" in "Europ. Barockplastik am Niederrhein", Ausstellungskat. Kustmuseum Düsseldorf (1971) ; C.J.A. GENDERS, uitvoerige biogr. not. in dl. 6 van "Nationaal Biografisch Woordenboek" (Brussel, 1974).

Fr. De Vleeschouwer

DE BESTAANSMOGELIJKHEDEN IN 1666 VAN ANTHONIUS DE LA FONTAIJNE, PASTOOR VAN OPBRAKEL

De kerkelijke geschiedenis van de parochies van het Land van Aalst werd in de laatste jaren zeer grondig bestudeerd door E.H. J. De Brouwer in enkele goed gedocumenteerde werken. Hierin werden de talrijke aspecten van de kerkelijke instellingen en van het godsdienstig leven (1), alsook de kerkelijke rechtspraak (2) uitvoerig behandeld. Voor de geschiedenis van onze gelovige dorpsgemeenschappen in de 16e, 17e, 18e eeuw kan het grote belang van deze studies moeilijk ontkend worden. Grotendeels ten gevolge van de lectuur van deze werken werd, bij het doorpluizen van het archief van Opbrakel, onze aandacht gevestigd op een zekere pastoor Anthonius de la Fontaijne die gedurende meer dan 50 jaar, nl. van 1653 tot 1710 alhier parochieherder is geweest (3). Aan deze merkwaardige figuur, die tijdens de ellendige oorlogsjaren van de 2e helft van de 17e eeuw en de eerste jaren van de 18e eeuw het pastoorsambt heeft waargenomen en die met zijn moeilijk karakter in verscheidene schier eindeloze conflicten verwikkeld is geraakt, zullen we binnenkort een paar studies wijden. Voor deze bijdrage hebben we een document van 1666 behandeld waarin Anthonius de la Fontaijne vrij uitvoerig zijn materiële toestand als pastoor te Opbrakel beschrijft (4).

---

(1) J. De Brouwer, **Bijdrage tot de geschiedenis van het godsdienstig leven en de kerkelijke instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621 volgens de verslagen van de dekanale bezoeken** (Aalst, 1961) en van dezelfde auteur de zeer recente **Bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in het Land van Aalst tussen 1621 en 1796** (5 delen, Dendermonde, 1975).

(2) J. De Brouwer, **De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795** (2 delen, Tielt, 1971-72).

(3) Op één na, nl. Jacobus Verstrepen, pastoor te Sint-Maria-Horebeke van 1675 tot 1738, is Anthonius de la Fantaijne met 57 jaar het langst als pastoor in dienst geweest op éénzelfde parochie in het Land van Aalst tijdens de 17e en 18e eeuw (J. De Brouwer, **Bijdrage tot geschiedenis... tussen 1621 en 1796** deel I, p. 170).

(4) R.A. Gent, fonds bisdom, nr. 109, Opbrakel.

In Opbrakel zijn de pastoors steeds arm geweest en lagen hun inkomsten beduidend lager dan in de meeste andere parochies. Op het 1e provinciaal concilie van Mechelen van 1570 werd bepaald dat het gemiddelde van alle inkomsten van de drie, vier laatste jaren, niet lager mocht zijn dan 20 en niet hoger dan 40 pond groot Vlaams. Te Opbrakel werd dit minimum niet bereikt (5). Op het 3e provinciaal concilie van Mechelen, in 1607 gehouden, werd het minimum verhoogd tot 35 pond groot en in 1595 was de deken van Ronse ook van oordeel, dat een parochie om leefbaar te zijn over een minimuminkomen van 40 pond groot diende te beschikken. Opnieuw behoorde Opbrakel tot de armste groep met een inkomen van amper 20 pond groot in 1611 en 1614 (6).

In het begin van de 18e eeuw had volgens een beslissing van de Raad van Vlaanderen een pastoor recht op een inkomen van 400 gulden of ruim 66 pond groot. Deze verhoging van het minimum was een gevolg van de muntdevaluatie tijdens de 17e eeuw (7). Ook te Opbrakel was er in de loop van de 17e eeuw een langzame verhoging waar te nemen, al bleef ze in vergelijking met veel andere plaatsen een arme parochie. In 1622 bedroeg het inkomen van de pastoor immers 180 gulden + 15 gulden "accidentia", in 1638 was er een lichte stijging tot 200 gulden + 15 gulden "accidentia" en in 1652/53 een gelijkaardige vaste som van 210 gulden. In 1719 waren de inkomsten echter gevoelig gestegen tot 400 gulden (8).

Waren deze aangiften van de inkomers echter betrouwbaar ? J. De Brouwer schrijft in dit verband dat de schattingen ons door de dekanale verslagen bekend over het algemeen wel aan de lage kant lagen, aangezien de pastoors niet de gewoonte hadden hun kaarten, en vooral dan financiële, volledig te laten inkijken (9). In Opbrakel werden meestal enkel de toelagen verleend door de groottiendeheffers als enige inkomstenbron opgegeven, terwijl de pastoor er evenwel nog van andere inkomsten en opbrengsten kon genieten. In 1617 kreeg Adrianus Fonteijne, pastoor te Opbrakel en oom van de latere Anthonius, 14 pond groot van de pachters

---

(5) J. De Brouwer, **Bijdrage tot de geschiedenis... tussen 1550 en 1621**, pp. 36, 37.
(6) Idem, pp. 205, 207
(7) J. De Brouwer, **Bijdrage tot de geschiedenis... tussen 1621 en 1796**, deel I, p. 312.
(8) Idem, pp. 312, 315
(9) Idem, p. 312

van het Hof-te-Wolfskerke (10), 5 pond groot van de helft van de novale of rottiende, 8 pond par. van de vleestiende, 6 pond par. van de jaargetijden en 16 pond par. van "accidentia" of wisselvallige inkomsten, benevens de opbrengst van enkele percelen grond (11). In totaal vertegenwoordigden die posten dus een inkomen van 258 pond par. + de opbrengst van de gronden, welke globale inkomst zeker niet hoger zal geweest zijn dan de 180 gulden + 15 gulden "accidentia" van 1622.

In 1626 was de toelage die de abdij van Ename aan de pastoor schonk toegenomen tot 24 pond groot, te betalen door de pachters van het Hof-te-Wolfskerke ; bovendien kreeg hij, als gevolg van een proces dat de pastoor tegen deze abdij gedurende twee jaar had gevoerd voor de officiaal van Mechelen, nog eens 11 pond groot.

Daarnaast beschikte de pastoor nog over de inkomsten van de gronden, de novale tiende, de vleestiende en de "accidentia" (12), zodat we hieruit mogen concluderen dat de schattingen van de dekanale verslagen van 1638 en van 1652/53 toch aan de lage kant lagen, maar dat in vergelijking met veel andere parochies, de Sint-Martinusparochie van Opbrakel toch tot de arme groep behoorde en dat de abdij van Ename als patroon en groottiendeheffer niet vrijgevig was.

Pastoor Anthonius de la Fontaijne heeft dus in 1653, zelfs rekening houdend met de lage schattingen, een arme parochie gekregen.

Gedurende zijn lange ambtsperiode zal hij dat trachten te verhelpen, zodat hij daardoor talrijke conflicten zal uitlokken. Hoe was zijn materiële toestand in 1666, na 13 jaar dienst ? Hiervan geeft hij ons een zeer nauwkeurige beschrijving die hij heeft opgemaakt in antwoord op een aartsbisschoppelijk verzoek van 18 augustus en een vorstelijk decreet van 23 juli van datzelfde jaar (13). Gezien zijn

---

(10) Dit hof behoorde aan de abdij van Ename die het patronaat had over de kerk van Opbrakel, zodat deze 14 pond moeten aangezien worden als de toelage van de groottiendeheffer.

(11) R.A. Gent, fonds bisdom, nr. 109, Opbrakel.

(12) R.A. Gent, fonds bisdom, nr. 109, Opbrakel.

(13) "Descripsio Pastoratus et Ecclesie parochialis Sti Martini in pago de Opbrakel facta in mense septembri anno 1666 de mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Archiepiscopi Mechliniensis per dominum Anthonium de la fontaijne dicti loci Curatum. Voldoende aen d'ordonnantie van sijn hooghweerdicheijt van Mechelen van daten 18 Augusti 1666 vuijt crachte van briefven van sijne Mt. van daten 23en julij 1666 raeckende de pastorale competentie ende andere puncten in de selve ordonnantie vermelt..." (R.A. Gent, fonds bisdom, nr. 109, Opbrakel).

temperament en zijn bedoelingen zal hij natuurlijk een somber beeld opgehangen hebben van zijn bestaansmogelijkheden en leefsituatie (14).

In de allereerste plaats beklemtoont hij het feit dat hij nog nooit een wettelijk inkomen heeft gehad en dat hij reeds dertien jaar lang slechts in zijn onderhoud heeft kunnen voorzien dank zij de materiële steun van zijn ouders en de inkomsten van zijn landbouwactiviteit ;hij heeft immers gronden in pacht genomen en hij bezit koeien en paarden. Daarnaast kan hij nog genieten van enkele kleine profijtjes, verbonden aan zijn pastoorsambt, die hij nauwkeurig zal beschrijven (15).

a. De vaste bezittingen en inkomsten (16)

— De pastorie, van leem en met een dak van stro, bestaat uit een keuken en twee kamers en bevindt zich in een erbarmelijke toestand. Ze staat op "een half quartier mijls ofte daer ontrent" van de kerk is bovendien nog belast met de rente aan de heer.

— Hij geniet van de inkomsten van acht percelen grond, nl. een halve bunder land "op het hofvelt", een dagwand schoofland "op de lendecauter", een oud dagwand "ghenaempt den neucker", een dagwand meers "inden eeckenmeersch", de helft van "den diepenbrouck", de helft van "den vulcaen ofte broucaen", de helft van "dweedeken ten hende", en ten slotte de helft van "drij [dagwand] xxv roen opt heckenvelt". In totaal brengen deze verspreid gelegen stukken grond hem, met aftrek van verscheidene heerlijke renten, jaarlijks 48 pond par. op.

— Met verbolgenheid laat Anthonius de la Fontaijne weten dat hij

---

(14) Uit onze latere studies zal blijken dat pastoor A. de la Fontaijne van huis uit helemaal niet arm was en ook zijn inkomen als pastoor zeer gevoelig heeft weten te verhogen.

(15) "heer ende meester Anthonius de la fontaijne presbiter pastor der parochiale kercke van Ste Martinus in de prochie van Opbrakel verclaert dat hij gheen competentie en heeft, noch oit ghehadt heeft, maer dat dito pastor, nu den tijdt van dertien iaeren heeft in sijn cuere gheresideert ende gheleeft, eensdeels deur d'assistentie van sijn auders ende met landtsneeringhe, daer toe houdende landtspacht peerden ende coijen, ende met dese naervolghende cleijn emolumenten ende proffijcten sijnder cuere alhier int bisonder ghespecificeert" (R.A. Gent, fonds bisdom, nr. 109, Opbrakel). Bij de behandeling van de inkomsten en de uitgaven hebben we eenvoudig de indeling van het document overgenomen.

(16) "Circa bona pastoratus certa".

enkel maar de drie vierden van de "novale ofte rotthiende" opstrijkt en dat het overige vierde in handen is van de heer van Courtaubois of Hof-ten-Bossche die overigens ook de helft van het groot tiend bezit naast de abt van Ename. Hij voegt et echter onmiddellijk aan toe dat hij deze onduldbare toestand niet heeft kunnen verdragen en dat hij, na gunstige adviezen van rechtsgeleerden van de Raad van Vlaanderen te hebben ingewonnen, voor dit hof een proces heeft ingespannen tegen deze heer van Courtaubois met de bedoeling het laatste vierde van de rottiende te "unieren aende cuere". Hij beklaagt er zich echter over dat dit proces reeds ongeveer zes jaar aansleept en hem reeds heel wat geld gekost heeft (17). Eigenlijk, zo besluit hij dit punt, ligt de echte oorzaak van dit proces, met al zijn kosten, in het feit dat hij geen voldoende "competentie" heeft. De inzet van dit proces blijkt echter toch vrij groot te zijn, want de drie vierden van deze rottiende brengen hem zuiver ongeveer 150 pond par. op (18).

— Hij bezit ook de vleestienden op de lammeren, biggen en ganzen en de "vliestienden" op de geschoren schapen, maar dat de inner van deze vleestienden de pastoor het recht daarop ontzegt, heeft dit tienderecht hem de laatste vier jaar telkens maar 12 pond par. opgebracht (19).

— Ten slotte krijgt hij van de abt van de Sint-Salvatorsabdij van Ename "als patroon ende collateur der selve cuere" jaarlijks 36 pond groot of 432 pond par., zodat zijn globaal vast jaarlijks inkomen 642 pond par. bedraagt.

b. De bijkomende inkomsten (20)

— De stichtingen hetzij van missen, hetzij van jaargetijden, of van

---

(17) "welk proces nu gheduert heeft ontrent ses iaeren sonder groote costen ende interesten van den rescribent".

(18) "ende de voors. drij deelen vande viere vande novale thiende die den pastor nu ghebruijckt ende proffijcteert, sijn hem weert boven den aerbeijt van te vergaederen, midts de selve veel is berostighende omme de groote extensie van de prochie daer sij haer deur en deur streckt, de somme van ontrent C ende L lb. par.".

(19) "Item competeert aldaer den pastor alleen, de vleeschthiende, te weten van lammeren, vighenen, gansen ende de redemptie vande gheschoren vliesen, voor elc vlies XVIII gr.". — In 1591 kreeg de pastoor er voor elk geschoren vlies 4 deniers par. (J. De Brouwer, **Bijdrage tot de geschiedenis... tussen 1621 en 1796**, deel I, p. 294, voetnoot 21).

(20) "Circa bona pastoratus, vocata vulgo accidentia".

een wekelijks lof brengen weliswaar ongeveer 70 pond par. op maar daarvoor moet hij 65 missen, waaronder enkele gezongen, opdragen en 58 maal het lof zingen. Aangezien de lasten de bater ver overtreffen, kan hij deze 70 pond niet als een inkomen boeken (21) !

— Van de wisselende inkomsten (22) komen enkel de begrafenissen en de huwelijksmissen in aanmerking, want bij het ziekenbezoek en het toedienen van de H. Olie wordt niets gegeven. In 1662 bedroegen deze wisselende inkomsten 80 pond, in 1663 120 pond, in 1664 74 pond en in 1665 maar 20 pond (23).

— De offeranden ten slotte brengen de pastoor maar 15 pond par. op.

c. De lasten en onkosten verbonden aan de parochie (24)

— Hij moet de zielzorg behartigen van ongeveer 600 parochianen die voor het grootste deel arm en behoeftig zijn (25).

— De abt van Ename mag jaarlijks uit de offeranden van het hoogaltaar 30 schell. par. of 1½ pond heffen.

— De pastoor moet jaarlijks voor het "cathedraticum in minori" 4 schell. par. en voor het "cathedraticum in maiori" 20 schell. par. betalen.

— In de jaarlijkse zetting worden alle goederen even hoog getaxeerd, zodat de belasting voor de pastorie en haar goederen jaarlijks ongeveer 40 pond par. bedraagt.

— Hij alleen op de parochie logeert de predikanten die er regelmatig terugkeren, alsook de paters Karmelieten van Geraardsbergen, de Rekoletten en de Kapucijnen van Oudenaarde die acht of

---

(21) "welke lasten de selve recompensie van LXX lb. par. tsiaers salvo iusto grootelijx excedeert, soo dat de jaerghetijden vermelt met de fondatien niet en connen in baeten ghebrocht worden noch in proffijcten van de rescribent".

(22) J. De Brouwer, op. cit., deel I, p. 299 : "In deze rubriek worden de inkomsten samengebracht van de begrafenissen, bij de inzegening van huwelijken, bij de toediening van het doopsel en bij de kerkgang".

(23) In een randnota staat genoteerd dat de dienst van huwelijk of begrafenis voor de rijken 6 gulden of 12 pond par. kostte, voor de gewoon bemiddelden 3 gulden en voor de armen 1½ gulden.

(24) "Circa onera personalia et realia pastoris dicti loci".

(25) "Den voorn. pastor heeft in sijn prochie t'administreren met de h. sacramenten der kercke ontrent de ses hondert communicanten, ende meestal aerm volk, haudtmaekers, wevers ende tapijtmaekers ende gheruineerde pachters, luttel rijcke lieden".

tien keer per jaar om aalmoezen komen bedelen van deur tot deur, en dat alles zonder enige vergoeding. Bovendien schenkt hij gratis de prijzen voor de catechismusles.

— Op de plechtige ommegang van de H.-Kruisvinding op de derde dag van mei komen er gewoonlijk van de omliggende parochies 7 pastoors met hun koster, die hij opnieuw gratis tracteert en dat terwijl het H.-Kruisaltaar dan ongeveer 5 pond groot opbrengt aan aalmoezen en offeranden. Hij zou daar toch een vergoeding mogen voor krijgen (26).

Rekening gehouden met de voornoemde lasten vindt pastoor Anthonius de la Fontaijne dat hij van een vast inkomen zou moeten genieten van 1300 pond par. of 108½ pond groot (27).

d. Over de uitgestrekheid van de parochie en de ligging van de pastorie en van de kerk (28)

— Opbrakel is ongeveer 700 bunder groot, met heuvels en dalen, en ligt bij de bossen van Vloesberg en Lessen (29).

— Daar de kerk geheel op het uiteinde staat, moet men meestal zeer ver gaan om de sacramenten aan de zieken thuis toe te dienen te meer daar de huizen verspreid staan (30).

— De pastorie staat op de rechte weg van Oudenaarde naar Lessen en van Oudenaarde naar Geraardsbergen, in welke steden vijf maal per week marktdag gehouden wordt. Als gevolg hiervan komen regelmatig mensen onderweg bij hem aankloppen die hij dikwijls geen logement of verfrissing kan weigeren (31).

---

(26) "den pastor saude in recompensie van tvoors. tractament behooren te hebben (cum venia dictum) een deel in de voorn. offranden".

(27) "saude moeten hebben boven ofte omme de behoorel. competentie de somme van XIII C lb. par.".

(28) "Circa situm, latitudinem et parochie extensionem domusque pastoralis descriptionen, et ecclesie parochialis situm particularem".

(29) "... gheleghen in veel berghen ende daelen bij de boschen van sijne Mt ter causen sijnder domeijnen in floersberghe ende Lessen".

(30) "... men moet meest altijts wijt ende verre gaen, midts de huijsen niet gheramasseert sijn, maer gheheel de prochie deur verbreedt".

(31) "tgone doet dat dito pastor veel aftreck ende visitatien heeft van persoonen aen de welke hij dickmaels met eere niet en magh loochenen logist ofte rafraicissement".

e. Over de goederen en de tienden van de patroon 32)

De abt van Ename bezit uit hoofde van zijn patronaat een heerlijkheid, Wolfskerke genoemd, van ongeveer 80 bunder groot en waarin hij de volle rechtsmacht bezit ; bovendien heeft hij er een groot hof van dertig bunder in egendom. In deze heerlijkheid en in dit hof is hij de enige groottiendheffer, terwijl hij in de rest van de parochie de helft van de grote tienden opstrijkt naast de wereldlijke heer van Courtaubois. Al deze bezittingen verzekeren de abt een jaarlijks inkomen dat 1600 pond par. en meer moet bedragen, terwijl hijzelf, pastoor, van deze abt jaarlijks maar 432 pond ontvangt (33).

f. Over de andere tiendheffers (34)

De heer van Courtaubois verdient jaarlijks aan zijn helft van de grote tienden ongeveer 500 gulden of 1000 pond par., maar hij wil niet tussenkomen in de "competentie" van de pastoor. Eertijds is hij nochtans bij uitspraak veroordeeld geworden om bij te dragen in de restauratie van de kerk en dan heeft hij een akkoord gesloten om een bijdrage te leveren in verband met de klokken.

g. Over de vaste tolage (35)

De toelage voor de pastoor van Opbrakel werd nog nooit vastgesteld, en hij zelf heeft reeds, te vergeefs overigens, een dergelijke taxatie gevraagd. Daar hij over de geldelijke middelen niet beschikt om daarvoor een proces in te spannen heeft hij zich tot nog toe tevreden gesteld met het oude akkoord (36).

---

(32) "Circa patroni bona et decimas".

(33) "... in der manieren dat de voorn. heer prelaet can aldaer hebben iaerelijx incomen salvo meliori computu de somme van XVI C lb. par. ende meer, ende en gheeft aende voors. pastor alleenelijck alsoo tvooren gheseijt is, de somme van IIII C XXXII lb. par.".

(34) "Circa alias decimatores".

(35) "De competentia".

(36) "de competentie pastoral en heeft aldaer noit ghetaxeert gheweest nemaer den moderne pastor heeft die van de voors. heer Abt van Eenaeme versocht, sed frustra, en niet hebbende de middel ome die bij processen te vervolghen, heeft hem tot nu toe vrede moeten hauden met accord, met tgone hier boven ghespecifieert is".

h. Over de kapelanijen en de kerkelijke medewerkers (37)

— In de kerk van Opbrakel werden geen kapelanijen gesticht, al zou men er zeer goed een onderpastoor kunnen gebruiken, omdat veel mensen wegens de grote afstand hun kerkelijke plichten niet kunnen vervullen (38).

— De koster krijgt als "competentie" van de abt jaarlijks zes pond groot. Daarnaast geven de pachters die een koppel paarden bezitten hem allen een moken graan, wat hem ongeveer 12 mokens per jaar opbrengt (39). Verder heeft hij nog een dagwand "lochtinck" tegen het kerkhof dat hem per jaar 12 pond par. waard is, en bij elke oogst verzamelt hij bij de gegoede inwoners ongeveer 75 schoven koren ter waarde van 9 pond par. (40). Naast de jaargetijden met een opbrengst van ongeveer 7 pond par. krijgt de koster, Joes Foccaert genaamd, voor het wekelijks dienen van een mis nog eens 12 pond. Ten slotte beliepen de wisselende inkomsten van uitvaarten, huwelijken en andere diensten in 1662 39 pond par., in 1663 ongeveer 53 pond par., in 1664 36 pond par., en in 1665 maar 9 pond parisis.

i. Over de materiële toestand van de kerk (41)

— De kerk bevindt zich, zowel wat het dak als de muren betreft, in bevredigende staat dank zij haar inkomsten en geleend geld. Men is verplicht geweest geld te lenen, omdat de abt van Ename, niettegenstaande zijn patronaatschap, tienderechten en andere inkomsten niet wil tussenkomen noch in het onderhoud van de kerk, noch

---

(37) "Circa Cappellanias et beneficia et ecclesie dicte ministros".

(38) "... daer nochtans wel een cappelaen saude dienen ome het groot ghepeupelt die vande kercke verre disterende niet op veel naer en can alle sondaeghen ende feestdaeghen misse hooren".

(39) "ende sijn ander proffijcten sijn iaerelijx gheleghen in ontrent 12 mokens cooren die elke pachter, hebbende een paer peerden hem jonnen ende gheven ordinairelijck, elk een moken".

(40) "Ende bovendien den selven coster vergadert t'elken oost bij de goede lieden ontrent drij XXV cooren schooven, hem weert sijnde t' siaers boven den aerbeijt van t' vergaederen de somme van IX lb. par".

(41) "Circa materialen ecclesiam".

van het hoogkoor, iets wat tegen alle rechten en gebruiken indruist (42).

— Het inkomen van de kerk bedraagt ongeveer 12 pond groot per jaar.

— De rekeningen van de kerk, van de armendis en van het H. Kruis worden jaarlijks opgesteld maar zijn nu niet goed aangezuiverd wegens de armoede van de schuldenaars ; het inkomen van de kerk wordt wel besteed.

— De patroon heeft sinds mensengeheugenis geen ornamenten noch kazuivels geschonken met het gevolg dat daar nu groot gebrek aan is (43).

— Het H. vaatwerk bevindt zich nog in een behoorlijke staat maar is steeds ten laste van de kerk zelf ; er is echter maar één slechte kelk.

— De schilderij van het groot altaar zou wegens zijn slechte staat door een andere mogen vervangen worden.

— De aalmoezen, zowel in de kerk gegeven als op de dag van de H.-Kruisvinding belopen tot 72 pond par. per jaar.

Pastoor A. de la Fontaijne is ten slotte van oordeel dat de abt van Ename als patroon en ook de heer van Courtaubois als groottiendeheffer zouden moeten voorzien - ten minste voor een deel - in de herstellingen van het hoogkoor en de vernieuwing van de kazuivels en de kelk. Voor dat onderhoud zouden beiden gerust mogen getaxeerd worden op 4 pond groot per jaar, terwijl ze voor zijn pastorale "competentie" tot 1200 pond par. zouden moeten betalen en aan de koster minstens 10 pond groot (44).

Deze beschrijving werd op 16 september eigenhandig opgesteld door de pastoor en ondertekend door de meier en de schepenen

---

(42) "deur dien mijn voors. heer prelaet... niet en wilt contribueren noch totte t' onderhaudt van den hooghe choor nochte andersints, tgone nochtans met permissie ghesproken, dunckt te wesen teghen alle rechten ende usantien".

(43) "den voors patroon en heeft van iemants ghedincken gheen ornamenten willen gheven, noch casuijvel noch andere, daer ome die nu seer manquieren".

(44) "dat dito prelaet als patroon ofte wel oock de gheseijden heer van Courtaubois ter cause van sijn deel inde groote thiende, saude moeten voorsien in tgone alhier aende reparatie vanden choor ende manquement van convenientlijcke casuijvels ende kelcke ten minsten in een deel, ende omme tgone voorseijt is die thiende heffers ende heeren sauden (salvo meliori iudicio) tot het onderhaut van dat sij apparentlijck schuldich sijn wel moghen ghetaxeert worden tot IIII ponden grooten t' siaers ofte wat meer en tot de pastorale competentie tot de somme van XII C lb. par. t' siaers ; in certis, de coster saude moeten hebben tien ponden grooten".

in de overtuiging dat de pastoor en de koster te goeder trouw hebben gehandeld (45). De volgende dag heeft de pastoor dit stuk overhandigd aan de landdeken van Geraardsbergen onder bevestiging van de warheid : "ende verclaert op sijnen priesterdom, "manu pectori apposita", dat hij niet meer noch min en heeft, als hier boven ghespecificeert is".

BESLUITEN

1. Volgens de decanale visitatie van 1652/53, en dus bij de ambtsaanvaarding van Anthonius de la Fontaijne, bedoeg het totale inkomen van de pastoor te Opbrakel 210 gulden. Deze som kwam overeen met de vergoeding die de pastoor van de abt van Ename kreeg : reeds in 1626 bedroeg zijn "competentie" 24 + 11pond groot of juist 210 gulden. Deze "competentie" van 35 pond groot was juist in overeenstemming met het minimum vastgesteld door het derde provinciaal concilie van 1607. De pastoor had een dergelijke vergoeding pas verkregen na een proces, zodat we mogen besluiten dat de abdij van Ename als patroon niet vrijgevig was. Anderzijds bezat de parochieherder nog enkele andere inkomsten, zodat hij in werkelijkheid het minimum overschreed, maar in vergelijking met de meeste andere pastoors toch nog een laag inkomen bezat.

2. Volgens de beschrijving van 1666, die we als betrouwbaar en volledig mogen beschouwen, bedroegen de vaste inkomsten toch 642 pond par. of 53½ pond groot en de zgn. "accidentia" ongeveer 158 pond (46) of een totaal van 800 pond par., wat toch bijna het dubbele is van de 420 pond par. vermeld in 1652-53. De aangiften in de dceanale visitaties werden dus inderdaad, zoals J. De Brou-

---

(45) "ende de voors. meijer ende schepenen en weten ook niet beters, ofte dit instrument is ghemaeckt ende overghegheven ter goeder trauwen van de voors. heer pastor alhier ondertekent ende van den voors. coster".

(46) Voor de inkomsten verbonden aan huwelijken en uitvaarten hebben we het gemiddelde van de vermelde 4 jaren genomen.

wer het schrijft (47), aan de lage kant gehouden.

3. De jonge pastoor Anthonius de la Fontaijne, afkomstig van een welstellende Vloesbergse familie, vond van meet af aan voornoemd inkomen voortspruitend uit zijn pastoorsambt te gering, zodat hij niet enkel finaciële steun vroeg aan zijn ouders, maar ook nog gronden in pacht nam om te boeren en ten slotte langs gerechtelijke weg trachtte zijn inkomen te verhogen. Hij beschouwde zijn "competentie" - en niet helemaal ten onrechte - als een aalmoes vanwege zijn patroon, de abt van de Sint-Salvatorsabdij van Ename, en hij was dan ook van oordeel dat niet enkel de novale tienden maar ook de helft van de grote tienden zijn vaste inkomen zouden moeten zijn. M.b.t. de noval tienden had hij reeds een proces ingespannen en hij was duidelijk van plan, als hij over voldoende middelen zou beschikken, eveneens zijn patroon voor de rechtbank te brengen.

Pastoor Anthonius de la Fontaijne zal dan ook, in tegenstelling met zijn zachtaardige oom en voorganger (48), met vrijwel iedereen in botsing komen, veeleer door zijn materialistische ingesteldheid dan wegens een werkelijk onvoldoende inkomen van de kleine maar toch leefbare Sint-Martinusparochie van Opbrakel.

S. De Lange

---

(47) Zie hoger, p. 62.

(48) "Adrianus Fonteijne was van voorbeeldige levenswandel (1624, 1650), en trok vooral de armen aan door zijn vrijgevigheid (1633, 1634)" J. De Brouwer, **Bijdrage tot de geschiedenis... tussen 1621 en 1796**, deel I, p. 262.

— STAAT VAN GOED —

Inboedel bevonden ten huize van H. COLEN, **pastoor te Impe,** overleden op 24 oktober 1649.

IN DE GROOTE CAMER :

— een coetse van schreynhaut met gestreepte gordijnen bedde, hoofdpeulewe, twee oircussens en twee groene sargien
— een buffet met sijn cleedt ende cleedt van tvoetbanxken ende een Mariabeeldeken daer op.
— Item twee schilderijen van olieverwe ende drij van waterverwe
— Item ses spaensche leiren stoelen met ses cussens van tapijt
— Item vier hauten stoelen
— Item een utreckende ende een viercante taefele met een tafelcleedt
— Item eene slaepbancke
— Item eene spiesche banck
— Item eene schuppe ende thange
— Item twee tennen candelaers
— Item een versilvert L(ieve) Vrauwken
— Item twee slechte sittecussens ende noch twee.

IN DE KEUKEN :

— een vierkant tafelken
— Item een lat met twee hangsels
— Item een slechten hangel in de scauwe
— Item een richtbanck
— Item een tafelken van weeckhaut ende een ronttafelken
— Item een dozijn tennen telioren
— Item een horlogie
— Item eenen blaesbalck
— Item twee brandelers, een schup, een tanghe
— Item vijff hauten stoelen en eenen quaeden spaenschen
— Item neghen potten soo groot als cleyn
— Item drij tennen pispotten
— Item drij tennen sautvaeten, eenen mosterpot
— Item achttien tennen schotelen
— Item drij coperen candelers
— Item elf gheleijen schotelen

— Item een coperen chauffoir
— Item vier coperen ketels
— Item een vispaen en stramijn
— Item een coperen taertpanneken met zijn dexsel
— Item een ysere braetpan met een blecken
— Item een mortierken
— een hanghenden ijser ende twee heyskens
— Item vier tennen commekens
— Item vier tennen lepelen
— Item twee speten met eenen ijseren droplepel

OP DEN WATERSTEEN :

— Drij ijsere potten
— Item eenen coperen pot
— Item twee hauten eemers
— Item een scherfbert
— Item eenen dwaelier
— voirts erdewerck ende prondelinghe

OP DEN SOLDER :

— een viercant coetsken ende noch een coetsken met een bedde
— Item eenen hoop coren ontrent een stuck
— Item ontrent een vat terwe
— Item een taefel op schraeghen
— Item een quaede banck

OP HET CLEYN CAMERKEN :

— een moelie ende een cleijn beddeken
— Item een uijssel
— Item eenen kerssnutter
— Item acht tonnen ende drij halve

INDE ANDERE CAMER daer mijnheer geslaepen (heeft) :

— Inden eersten dertich hembden met deghene die gewrokt sijn
— Item ses acht paer breede slaeplaeken
— Item drij paer smalle

— Item dertich fijne servetten
— Item een dousijn grove
— Item een groot ammelaeken
— Item een van de ronde tafel
— Item noch een en noch een cleyn slechte
— Item seven fluwijnen
— Item ses slaepmutsen
— Item ses snuttdoecken
— Item een bedde
— Item twee oircussens
— Item drij slechte sargien
— Item een coetse
— Item **een leiren coffer**
— Item garderobbe met noch een quaede
— Item een comptoir taefel
— Item eenen sluytenden lessenaar
— Item drij dousijnen craeghen
— Item vier handtdoecken
— Item eenen tabbart en een leire wambuys en eenen hoet
— Item eenen langhen lichten casack ende eenen laekenen
— Item eenen quaeden spaens leren stoel ende eenen hauten
— Item een gelaesbert met enighe ghelaesen
— Item een schutsel
— Item een crucifix
— Item een vlieghe schappraey
— Item twee roosters
— Item ses silveren lepels, 2 agnus Dei, 5 medalekens, eenen rinck
— Item drij bundelkens garen
— tot Dendermonde een stuck onghebleeckt lijwaet 60 ellen
— Item in gereede penninghen de somme van 18 pondt 12 schell. gr., hiervan 1 pond gr. gegeven aen Henrick, broeder van den overleden.
— Item een stuxken handtdoecken ontrent 32 ellen (+ tal van boeken).

J. DE BROUWER

ONZE BIBLIOGRAFIE

1) ALGEMEEN

LEO LINDEMANS

HET GESLACHT THUYSBAERT

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 12e Jaargang, nr. 1, januari 1976, blz. 42-50. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij Cailliau, Oostende.

Genealogische schets van een familie die sterk verbonden is met het Land van Waas. Afkomstig van Stekene heeft de familie zich honkvast gevestigd te Lokeren en te Sint-Niklaas. De studie begint met Willem Thusbaert te Stekene overleden in 1510. De naam Thuysbaert gaat nog hoger op in de middeleeuwen ; zo vinden we die vermeld in het cartularium van Baudelo anno 1313 en in de cijnsboeken van zelfde abdij van het jaar 1436. In deze bijdrage ontmoeten we enkele gegevens in verband met het Land van Aalst : Marie Madeleine Bertha Fernand Joseph Ghislaine Thuysbaert, dochter van Clement Charles Marie Thuysbaert en van Helène Jeanne Marie Ghislaine Thomaes, geboren te Sint-Niklaas 14-10-1917, huwde op 13-9-1938 met Gerard van de Velde, geboren te Paulatem 9-2-1901, verzekeringsmakelaar. Prosper Frans Maria Thuysbaert, geboren te Lokeren 21-4-1853, notaris, burgemeester van Lokeren en aldaar overleden 3-6-1908 huwde te Borsbeke 20-10-1885 met Irma Maria Josephina Sophie de Vuyst, geboren te Borsbeke 15-3-1865 en overleden te Gent 21-12-1924. Hun dochter Teresa Elise Angèle Edouard Emilie Marie Joseph Thuysbaert, geboren te Lokeren 7-7-1903, en overleden te Aalst 19-5-1971 huwde te Lokeren op 31-5-1930 met jonkheer Ludovic Moyersoen, geboren te Aalst 31-9-1904, advokaat en gewezen minister van Justitie, een grote figuur in onze na-oorlogse politiek.

2) ALGEMEEN

FAMILIEWAPEN "DE BAETS"

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 11e Jaargang, nr. 12, december 1975. Een illustratie. Rubriek buiten tekst. Met afdruk van het blazoen en en twee bladzijden uitleg. Redaktie-adres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Cailliau, Oostende.

Vlaamse Stam nam een gelukkig initiatief : het tijdschrift begon in de loop van de jaargang met de publikatie van de aangevraagde nieuwe familiewapens, geregistreerd door het Heraldisch College van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. Onder de eerste familiewapens komt voor het familiewapen De Baets, aangevraagd door August De Baets uit Melle, door

het Heraldisch College geregistreerd op 19 september 1975. De voorouderreeks die hier begint met Daniel De Baets, geboren circa 1465 en overleden circa 1540, schepen en burgemeester van Eeklo, loopt verder door in het Land van Aalst : August De Baets, geboren te Ursel 7-5-1857 en overleden te Gentbrugge 26-2-1940, kunstsmid ; Achiel Gustaaf De Baets, geboren te Gent 18-6-1891 en overleden te Ledeberg 23-11-1969, mekanieker ; August De Baets, geboren te Sint-Amandsberg 20-6-1916, schepen te Melle, huwde te Ledeberg op 16-5-1940 met Lydia Verschraegen.

3) ALGEMEEN

M. BAELDE en L. VAN ONCKELEN

DE KONSULTEN VAN DE GEHEIME RAAD IN DE ZEVENTIENDE-EEUWSE NEDERLANDEN (1665-1685) Vervolg.

Achief- en Bibliotheekwezen in België. Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging van Archivarissen en Bibliothecarissen. Deel XLVI, nrs. 3-4. Uitgegeven met de steun van het Ministerie van Nationale Opvoeding en de Univrsitaire Stichting. blz. 629-649. Drukkerij George Michiels, 3700 Tongeren.

Twee gevallen zijn hier genoteerd in betrekking tot het Land van Aalst : op 8 mei 1665 vragen de magistraten van Aalst een akte, waardoor ze hun funktie verder kunnen uitoefenen tot hen alles is afbetaald. De ondertekenaars van het stuk zijn : Van der Piet en B. de Robiano.
Op 31 juli 1665 ondertekenen dezelfde Van der Piet en de Robiano een stuk betreffende een geschil tussen de baron van Geraardsberge en de graaf l'Anpespin voor het parlement van Dole.

4) ALGEMEEN

M.C. REYGAERTS

SAGENONDERZOEK IN HET ZUIDWESTEN VAN BRABANT

Het Oude Land van Edingen, en omliggende. Tijdschrift van de Gewestelijke Kring voor Oudheidkunde, Geschiedenis en Heemkunde van Zuid-Pajottenland. Jaargang III,nr. 4, december 1975. blz. 285-293. Drie illustraties. Redaktiesekretaris : Pater August Roeykens, Kapucijnenstraat 5, 1390 Edingen. Drukkerij-Uitgevrij Veys, 8880 Tielt.

De reeks duivelsagen vertelt ons onder meer over het dansen van de duivel te Moerbeke en Atembeke. Bij de historische sagen komt Jan de Lichte ook een paar keer voor : Jan de Lichte werd geboren te Velzeke op 7 april 1723 en werd te Aalst terechtgesteld op 14 november 1748. Hij was slachtoffer van het pauperisme in het Vlaanderen van toen. Met zijn dievenbende opereerde hij in de streek van Aalst, Geraardsbergen, Oudenaarde. Zijn bende, de "zwarte roversbende" telde 126 leden. Volgens de sage hielden ze zich schuil in het Raspaillebos, vanwaar uit ze 's nachts op roof uittrokken naar de molen van Moerbeke. Op de jaarmarkt te Sint-Lievens-Houtem sloeg Jan de Lichte een kind dood.

5) ALGEMEEN

OUDE OOSTVLAAMSE HOEVEN

Bijlage in Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 24e Jaargang, nr. 6, november-december 1975. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

In het Land van Aalst : het goed te Ittere te Heldergem ; het goed 't Jonge Hout te Denderleeuw ; het hof te Kampen te Borsbeke ; het goed ter Kapellen te Erembodegem ; het goed der Kapellen te Meilegem ; het goed ter Kapellen ten Sint-Maria-Oudenhove ; het Kapittelhof te Gijzenzele ; het Kasteelgoed te Scheldewindeke ; het goed te Kempene te Ophasselt.
id. id. 25e Jaargang, nr. 1, januari-februari 1976.
Het hof ter Kleie te Appelterre-Eichem ; het Kloostergoed te Gijzegem ; het Kloostergoed te Moerbeke (Gb.) ; het goed Knapenaarde te Meilegem ; Koninksdonk te Gentbrugge ; het goed te Koudenberge te Viane ; het goed te Koudenborre te Rozebeke en het hof ter Kraaien te Sint-Goriks-Oudenhove.

6) ALGEMEEN

DE OUDENAARDSE POORTERIJ (TOT DE 16e EEUW)
STATUTEN EN TOEPASSINGEN IN STAD EN KASSELRIJ.

Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" Waregem 1975. blz. 137-175. Sekretariaat : P. Delmulle, Vansteenbruggestraat 85 8790 Waregem. Drukkerij : R. Snoeck, Nokere.

Wie meer wil weten over poorter en poorterschap mag niet nalaten deze bijdrage te raadplegen. Het is een onderwerp dat wetenschappelijk werd benaderd en in duidelijke termen is uiteengezet. Komen aan de beurt : het poorterschap : poorters van verzitte, poorters van hoire, poorters bij gift of schenkng, poorters bij koop, poorters door huwelijk, rechten en plichten van de poorter, voorrechten van het dubbel poorterschap. Onder de vele persoonsnamen die erin voorkomen citeren we : Joos van der Meere, heer van Voorde, uit het aloude en bekend patriciersgeslacht van die naam, poorters van de stad Oudenaarde. Jehanne de Mastaing, vrouw van Joos overleed in 1572 in het kasteel van Voorde ; meester Jan van den Broucke, geboren te Nieuwerkerken - en niet Nieuwkerke - bij Aalst, poorter van Oudenaarde in 1541 ; Jonkvrouw Ysabeele van de Heuverhuus, burggravin van Aalst, poorter van Oudenaarde in 1340 ; Jan Blondeel, ridder en heer van Pamele-Oudenaarde, poorter van Oudenaarde in 1492 ; Jan Stalins, pachter van de hoeve van de abdij Ename te Bossuit, poorter van Oudenaarde zoals de hele clan Stalins te Bossuit.

7) ALGEMEEN

M. HOEBEKE

SPOREN VAN ROMANISERING TUSSEN LEIE EN SCHELDE ?

Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" Waregem 1975. blz. 208-210. Met kaartje. Sekretariaat : P. Delmulle, Vansteenbruggestraat 85, 8790 Waregem. Drukkerij : R. Snoeck, Nokere.

Het taalkundig onderzoek van de plaatsnamen kan ons op het spoor brengen van een vroegere romanisering. In het eigenlijke gebied tussen Leie en Schelde komen de Gallo-Romeinse plaatsnamen schaars voor. Het valt wel op dat die meest te vinden zijn ten zuiden van een lijn Kortrijk-Oudenaarde-Velzeke. Volgens de auteur komen in aanmerking de plaatsnamen op - acum of - lacum, op - mons. Tot de eerste behoren, om bij het Land van Aalst te blijven, Rozenaken, vermoedelijk Ronse, Semmerzake, en Velzeke., Oose, vroeger Ozeke, tussen Mater en Welden, Malzake onder Etikhove, Schorisse, andere vorm van Scomacum, Zulzeke, Museke, Muziekberg en vermoedelijk ook Tiessenake onder Nukerke. Tot de - mons namen hoort Kwaremont. Het betoog is een excerpt uit een spreekbeurt van de auteur in het Waregems Kultuurcentrum op 18 februari 1975.

8) ALGEMEEN

FRANS VAN DE MERGEL

MAAK UW STAMBOOM OP.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius Brakel. Jaargang 6, nr. 1, januari 1976. blz. 10-14. Gestencilleerd. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

In zijn tweede bijdrage vermeldt de schrijver uit de overlijdensregisters al de Van de Mergel's, die overleden zijn tussen begin 1600 en 1795. We stellen ons terug de vraag : over welke parochieregisters gaat het ? Nederbrakel of Opbrakel ? Een ingezetene kan daar wel stante pede een antwoord op geven, maar de belangstellende uit een ander regio kan de nadere beschrijving van het archiefstuk niet missen.

9) ALGEMEEN

STEFAAN MINNAERT

POLITIEKE DYNASTIEEN TE OUDENAARDE VAN 1815 TOT 1914

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XVIII, 1e aflevering, Oudenaarde, december 1975. blz. 159-204. Drukkerij : Vandevelde, Oudenaarde.

Het begrip "politieke dynastie" kreeg de laatste jaren bijzondere aandacht. Verscheidene studies werden eraan gewijd, zo onder meer voor Aalst, Maldegem, Mechelen en Antwerpen." Het ganse opzet beoogde het eventueel bestaan van politieke dynastieen wetenschappelijk aan te tonen en ze in voorkomend geval te ontleden, teneinde een zeker inzicht te krijgen in de machtsuitoefening tijdens de 19e eeuw" aldus de auteur in de eerste regels van zijn betoog. Voor Oudenaarde heeft hij getracht een soortgelijke studie te schrijven, waarin hij bijzonder goed is geslaagd. In een van te tabel's geeft hij de lokaliteit van herkomst, de datum of periode van de vestiging te Oudenaarde van de politieke families te Oudenaarde uit de periode 1815-1914. Voor wat betreft de families herkomstig uit het Land van Aalst, citeren we : Bauwens uit Gavere, De Graeve uit Melden, De Mulder uit Gentbrugge, De Riemmaecker uit Berchem-Oudenaarde, De Saegher uit Bottelare, De Temmerman uit Leupegem, De Vos uit Etikhove, De Vos uit

Berchem-Oudenaarde, D'Hont uit Nederbrakel, Giet uit Welden, Massez uit Gavere, Ragé uit Leupegem, Thienpont uit Etikhove, Van Cauwenberghe uit Welden, Van Damme uit Zottegem, Van Damme uit Nederzwalm, Vanderstraeten uit Gavere, Vangeersdaele uit Berchem-Oudenaarde, Van Meldert uit Berchem-Oudenaarde, Verhoost uit Melden, Verspieren uit Leupegem, Wolfcarius uit Geraardsbergen, Van de 79 aangegeven politieke families te Oudenaarde kwamen er 24 uit het Land van Aalst. Een degelijke studie die de politieke hoogte- en laagtepunten wetenschappelijk en deskundig tekent.

10) ALGEMEEN

MEVROUW DE STAERCKE-BOCKSTAEL

VOLKSGEBRUIKEN EN VOLKSVERHALEN UIT HET BRAKELSE

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius Brakel. Jaargang 6, nr. 1, januari 1976. blz. 3-5. Gestencilleerd. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

De auteur sluit de vervolgreeks af. Haar laatste bijdrage omvat nog enkele duivelsagen ; de zegspersonen zijn terug uit Nederbrakel en Zegelsem. We citeren een fragment uit haar besluittrekking. We doen dat omdat haar woorden zo trouw de volksziel uit Zuid-Oostvlaanderen tekenen : "De volksmens uit het zuiden van Oost-Vlaanderen is vooral bezield met gevoelens van geloof, hoop en angst. Hij gelooft in God, want hij smeekt de zegen af over het zaaigraan en over het land. Hij hoopt op rechtvaardigheid, want hij verhaalt over teruggekerende doden die een misdaad of een onvolledige daad uit hun leven goed maken. Zijn angst voor het onbekende is groot. Daaruit ontstonden de verschillende sagen. Het volk verlangt zich te ontspannen, vandaar de vele feesten. Het heeft zin voor humor, maar is vaak wreed in zijn humor, zoals bij het strooien van kaf. De fantazie van ons volk is zeer ontwikkeld en spint een net van geheimzinnigheid rond zijn leven en zijn woord".

11) ALGEMEEN

E. CASTELAIN

DE BARONIE VAN PAMELE, MAERKE EN RONNE (16e EEUW), FEODALE STRUKTUREN.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn kasielnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XVIII, 1e aflevering, Oudenaarde, december 1975. blz. 29-54. Drukkerij : Vandevelde, Oudenaarde.

Aan de hand van het leenboek van de baronie van Pamele en van de baronie Maerke en Ronne, opgesteld door Jooris, baljuw van Pamele, bastaardzoon van Joos van Joigny, ridder en heer van Pamele en ber van Vlaanderen, begonnen in 1511, schetst de auteur de feodale strukturen van beide baronieen. De baronie Pamele was een leen van de koning van Castilie, had een eigen foncier en lag verspreid in de stad Pamele, Edelare, Leupegem, Nederename, Welden, Ryst en Coecambre (?). De baronie tussen Maerke en Ronne echter had geen eigen foncier, was in feite een groepe-

ring van een aantal heerlijkheden en lenen zonder administratie noch jurisdictie. De heer van Pamele was er suzerein over. De heerlijkheden en lenen waren gelegen tussen de waterlopen Maerke en Ronne en lagen verspreid over Melden, Nukerke, Maarke-Kerkem, Berchem, Kwaremont, Zulzeke en Etikhove. De heer van Pamele hield de heerlijkheid in leen van de heren van Heinsberghe (Duitsland).

12) ALGEMEEN

CYPRIANUS COPPENS

DE GRAFZERK VAN SANDERUS

Ascania. Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 18, nr. 4, winter 1975. blz. 101-102. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Molliestraat 5, Asse. Drukkerij : Van Geetruyen, Asse.

Kanunnik Sanderus, overbekend om zijn Flandria Illustrata, overleed in de abdij van Affligem op 16 januari 1664 en werd in de abdijkerk begraven. Na de uitdrijving van de monniken door de Franse sansculotten in 1796 is de abdij verkocht en geraakte nadien de kerk in verval en in puin. De nieuwe eigenaar wilde in 1830 geld slaan uit wat nog overbleef. Al de grafzerken verdwenen, ook deze van Sanderus. Op 21 september 1833 kwam F.M. Blommaert, literatuurhistoricus en schrijver, in de puinen zoeken naar de grafzerk van Sanderus. De huurder van de puinen, J.B. Van Houdenhove, ook Brutus genaamd, geboortig van Meldert, dichtbij de abdij, scheen van de zaak niets af te weten. Voor nader onderzoek hoefde Blommaert zich te wenden tot de weduwe Lievens in de Pontstraat te Aalst.

13) ALGEMEEN

A. VANGEERTSOM

BETEKENIS VAN FAMILIENAMEN.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 11e Jaargang, nr. 12, december 1975. blz. 647-648. Redaktie adres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Cailliau, Oostende.

Bij de bespreking van de familienaam Franceus, Franssens, Fransman, citeert de auteur een Francois te Beerlegem (1280), Franchooys te Meilegem (1571) en een zekere Franceus te Erwetegem.
id. id. 12e Jaargang, nr. 3, maart 1976. blz. 121-122
In 1295 te Nederename : Cornelius de Goede en Cornelius de hatighe ; in 1295 : Ghijselbrecht de mil, baljuw van de graaf te Oudenaarde en te Aalst.

14) ALGEMEEN

J. DE BROUWER

DE KERK EN HET ONTSPANNINGSLEVEN OMSTREEKS 1700

Spiegel Historiael. Maandblad voor Geschiedenis en Archeologie. 11e Jaargang, nr. 4, april 1976. blz. 209-215. Zes illustraties. Uitgave van Fibula Van Dishoeck, postbus 6298, Haarlem. Redaktie-adres : postbus 6298, Haarlem (Nederland).

Onze redaktie-sekretaris van het Land van Aalst, Jozef De Brouwer, die wijde bekendheid verworven heeft met zijn vele en degelijke publikaties over het godsdienstig leven in de oude Mechelse kerkprovincie, gaat in dit betoog na hoe de kerkelijke overheden zich opstelden tegenover het ontspanningsleven van de parochianen van toen. Terzelvertijd somt hij allerlei misbruiken op bij de doop, het huwelijk en de begrafenis, die aanleiding werden tot bezorgdheid. Naar het oordeel van de auteur heeft de kerk in die periode het ontspanningsprobleem veelal negatief benaderd. Men zag enkel de mogelijke zedelijke gevaren. Maar dat het ontspanningsleven een zekere uitlaatklep was voor het harde leven in die tijd, daar werd geen rekening meegehouden. De kerkelijke overheid stelde daar niets voor in de plaats. Het bleef steeds bij verbod en sankties. Mere, Ronse, Strijpen, Vlierzele, Overboelare, Goeferdinge, Mater, Gontrode, Etikhove, Leupegem, Maarke en Nukerke zijn de lokaliteiten waarover de auteur, in verband met de misbruiken, één en ander vertelt.

15) ALGEMEEN

MAX SERVAIS

HERALDIEK IN BRABANT. MELSBROEK.

Brabant. Tweemaandelijks tijdschrift van de Toeristische Federatie. Brussel nr. 6, 1975. blz. 50-51 en 60. Een illustratie. Hoofdredakteur : Hervé La Barthe.

Overzichtelijke kijk op een hele reeks adelijke families die Melsbroek in bezit hebben gehad, zo onder meer Jan van Locquenghien, geboren 27 januari 1518, opperschenker van keizer Karel V, schepen en burgemeester van Brussel. Hij was heer van Koekelberg en Melsbroek en had vele lenen te Merchtem en Malderen. Door zijn huwelijk met Anna van der Gracht, barones van Pamele-Oudenaarde en dame van Oudenaarde, werd hij erfgenaam van Pamele en van de eerste berie van Vlaanderen. Hij overleed te Pamele op 1 april 1574 in de ouderdom van 73 jaar. Hij werd begraven in de Sint-Goedelekerk te Brussel. Ook vermelden we nog Martin Robyns en zijn vrouw Catharina Fariseau. Martin Robyns kocht het "Willemyne hoff" het kasteel van Pieter Boonen. Mogen we er nog aan toe voegen dat Martin Robyns geboren werd in 1669 te Meldert (O.V.) en overleed te Brussel 21 februari 1749. Hij ligt begraven in de Finisterraekerk te Brussel. In 1713 was hij proviandmeester van de Oostenrijkse en Geallieerde legers in de zuidelijke Nederlanden.

16) ALGEMEEN

RAYMOND DE SY

OP WANDEL LANGS HET ROZENPAD TE WETTEREN.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 24e Jaargang, nr. 5, september, oktober 1975. blz. 108-110. Met vier illustraties. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Het Rozenpad, een gesloten wandelomloop van ongeveer acht kilometer, ligt getekend in de zuidoosthoek van Wetteren en neemt even voeling met de buurgemeenten Serskamp, Smetlede, Oordegem en Massemen. Serskamp heeft toch eveneens rozenvelden ? Massemen staat breed bekend om zijn oogststoet. Een vruchtbare streek voor gezond en kleurrijk toerisme.

17) ALGEMEEN

YOLANDA SUYS

DE VOOROUDERS VAN DOM MODEST VAN ASSCHE TE MERE.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVI, nr. 1, januari 1976. blz. 6. Redaktie en beheer : Alb. D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere.

In aansluiting met de bijdrage over Dom Modest van Assche abt van Steenbrugge, verschenen in Vlaamse Stam van oktober 1795, vermeldt schrijver de voorouders van de abt : zijn vader : Karel-Lodewijk van Assche, geboren te Erembodegem en aldaar overleden op 9 oktober 1900 ; zijn grootvader : joannes Frans Van Assche, geboren te Bambrugge op 19 september 1812 en overleden te Erembodegem op 6 februari 1881 ; zijn overgrootvader : Livinus Van Assche, geboren te Mere op 27 september 1778 en overleden te Bambrugge op 16 februari 1826, hij huwde te Mere op 9 april 1799 met Joanna Maria Lievens, geboren te Bambrugge op 9 oktober 1777 en overleden te Bambrugge op 1 mei 1822 ; zijn betovergrootvader : Theodoricus Van Assche, gedoopt te Mere op 22 augustus 1735 en overleden te Bambrugge op 2 juni 1811 ; hij huwde te Mere met Gerardina De Rijcke, gedoopt te Mere op 18 mei 1739 en overleden te Mere op 27 juni 1810.

18) ALGEMEEN

FILIP LEMMENS

REPERTORIUM VAN DE XIXe EEUWSE BIDPRENTJESPORTRETTEN

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 11e Jaargang, nr. 12, december 1975, blz. 649-652. Met twee illustraties. Redaktie-adres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Caillíau, Oostende.

Uit het land van Aalst : Van de Velde Vital, geboren te Moortsele 22-4-1821 en overleden te Dikkele 9-10-1899, burgemeester van Dikkele, weduwnaar van Idalia Isabella Stevens ; Van de Walle Clara, Theresia, Antonia, geboren te Oudenaarde 13-10-1852 en overleden te Ename 27-1-1899, echtgenote van Charles Bouckaert ; Vandoorne Joseph. Ivo, geboren te Poeke 1799

en overleden te Oudenaarde 9-2-1874, pastoor te Bavegem 1832, te Sint-Kornelis-Horebeke 1843 en in 1860 pastoor van het begijnhof van Oudenaarde.

id. id. 12e Jaargang, nr. 1, januari 1976, blz. 29-32. Twee illustraties.

Van Ghyseghem Gustave L.J. geboren te Aalst 12-10-1856 en overleden te Dendermonde 23-8-1881, zoon van Joseph en Jeanne De Kegel ; Van Goethem Paul, Joseph, Corneille, geboren te Gent 2-6-1839 en aldaar overleden 8-5-1890, oud-provincieraadslid, burgemeester van Merelbeke ; Van Grootven Fransiscus, Laurentius, geboren te Sint-Niklaas 4-11-1795 en overleden te Semmerzake 7-3-1874, pastoor te Mespelare 1827 en te Semmerzake 1835 ; Van Ham Isabella, geboren te Gent 4-7-1793 en overleden te Ninove 22-10-1875, weduwe van Piete, Joseph De Deyn ; Van Hecke Schlastica, geboren te Schelderode en overleden te Merelbeke 30-11-1874 in ouderdom van 79 jaar, weduwe van Pierre, François Hebbelynck ; Van Heteren Aloise, Jacobus, Maria, geboren te Zottegem en aldaar overleden 2-11-1855 in ouderdom van 57 jaar ; Van Heteren Charles, Aloise, Nicolas, geboren te Zottegem en aldaar overleden 19-9-1882 in ouderdom van 64 jaar, oud-voorzitter van de kerkfabriek ; Van Heteren Emilie, Antoinette, geboren te Zottegem 23-1-1820 en aldaar overleden 19-12-1890.

id. id. nr. 2, februari 1976, blz. 89-92. Twee illustraties.

Van Heteren Joannes Baptista, Emmanuel, geboren te Zottegem 26-5-1824 en overleden in Ahuimanu 1-1-1880, priester der Congregatie der Heilige Harten van Jezus en Maria, trok in oktober 1863 naar de missiegebieden van Oost-Oceanie, priester gewijd te Honolulu, belast met de direktie van het college van Ahuiymanu ; Van Hoorebeke Celestinus, geboren te Eeklo 3-12-1827 en overleden te Melle 9-5-1873, pastoor te Melle in 1869 ; Van Impe Desiderius, geboren te Erondegem 17-3-1843 en overleden te Calcutta in Indie 1-3-1882, Jezuiet, overleden in de woning van de aartsbisschop van Calcutta ; Van Innis Karel, Hendrik, Maria, geboren te Oosterzele 14-3-1845 en overleden te Gavere 31-1-1878, oud-burgemeester van Oosterzele, echtgenoot van Idalie Vanderstraeten ; Van Kerckhove Charles, geboren te Merelbeke 9-3-1790 en overleden te Gent 10-3-1876, weduwnaar van Rosalia Dierickx ; Van Kerckhove Leonardus, geboren te Merelbeke 13-7-'92 en overleden te Dikkelvenne 8-3-1877, in 1813 verbannen naar Wezel, leraar aan het college te Aalst in 1815, pastoor te Dikkelvenne in 1823 ; Van Lancker Charles-Louis, geboren te Westrem 25-11-1847 en overleden te Sint-Antelinks 16-11-1896, was onder meer ook onderpastoor te Nieuwerkerken, Herzele en Meerbeke, pastoor te Sint-Antelinks in 1893.

id. id. nr. 3, maart 1976, blz. 147-150. Twee illustraties.

Van Landuyt Leontina, Maria, geboren te Kerksken 8-8-1848 en aldaar overleden 20-11-1880, echtgenote van Felix Meganck ; Van Landuyt Prudence, geboren te Nieuwerkerken 3-2-1829 en aldaar overleden 29-12-1880, echtgenote van Petrus, Alphinsus Baeten ; Van Lierde August, geboren te Gent en overleden te Oosterzele 30-9-1872, in ouderdom van 76 jaar, oud-geneesheer ; Van Malleghem Desiderius, Augustinus, geboren te Nukerke 14-1-1831 en overleden te Gent 29-1-1890, titulair kanunnik van Sint-Baafs 1888 ; Van Melckebeke, Sophia, geboren te Ressegem 20-2-1801 en overleden te Aaigem 13-6-1887, weduwe van Bernardus Van Bever ; Van Meldert Gustave, Hubert, Theodore, geboren te Ninove 14-9-1813 en overleden te Gent 30-9-1883, oud-burgemeester van Haaltert, oud-lid van de Handelskamer van Aalst, oud-bijgevoegd rechter aan de Handelsrechtbank.

19) ALGEMEEN

F. MICHEM

DE PAROCHIEGEESTELIJKHEID UIT HET OUDENAARDSE TIJDENS HET OUD-REGIME.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn kastelnij en van den Lande tisschen Maercke en Ronne. Deel XVIII, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1975. blz. 109-157. Drukkerij : Vandevelde, Oudenaarde.

Pastoor Michem van Vinkt is sinds een hele tijdspanne druk bezig met de lijst aan te leggen van de parochiegeestelijkheid in het bisdom Gent en onder bisdom Gent bedoelen we het territorium van het voormalig bisdom Kamerijk, Doornik en Mechelen. Deelsgewijs publiceert hij zijn namenmateriaal naar gelang de streek in enkele historische tijdschriften, zoals ditmaal in de Handelingen van Oudenaarde. In de inleiding geeft hij een bondige historische kijk op de christianitas Oudenaarde, waartoe eertijds zes en twintig parochies behoorden,onder meer : Pamele, Edelare, Ename, Leupegem, Mater, Melden, Volkegem, Welden, lokaliteiten uit het Land van Aalst. Per parochie citeert hij een interessante lijst van pastoors en onderpastoors, met geboorteplaats en geboortedatum, de datum van hun verblijf op de parochie, hun andere bekleedde funkties en van enkele de datum van overlijden. De lijst klimt op tot hoog in de middeleeuwen en sluit af rond de jaren 1820. Voor de plaatselijke zoekers een enig dokument.

20) ALGEMEEN

DE ONTWIKKELING VAN DE BEVOLKING IN DE GEMEENTEN VAN HET LAND VAN RODE VAN HET BEGIN DER 19e EEUW TOT DE EERSTE WERELDOORLOG.

In het eerste jaarboek van de kring van het Land van Rode in 1969 kwam een momentopname voor van de bevolking op 31 december 1968. In deze aanvullende bijdrage staat de bevolking genoteerd van de jaren 1819, 1830, 1840, 1850, 1860, 1867, 1876, 1884, 1889, 1904 tot en met 1912 van de gemeenten Balegem, Bavegem, Beerlegem,, Bottelare, Gentbrugge, Gijzenzele, Gontrode, Landskouter, Ledeberg, Lemberge, Melle, Melsen, Merelbeke, Moortsele, Munte, Oosterzele, Schelderode, Scheldewindeke, Letterhoutem, en Vlierzele.

21) ALGEMEEN

FR. NACKAERTS

OPENLUCHTKRUISEN IN VLAANDEREN.

Het Teken. Maandblad uitgegeven door de paters Passionisten. Jaargang 48, nr. 6, december 1975. blz. 187-189. Met twee illustraties. Hoofdredaktie : Ernest Henau, Mechelsesteenweg 92, 1970 Wezembeek-Oppem. Drukkerij : I. Van Mechelen, Schoten.

Allerzielenkruisen in het Land van Aalst : te Elst (Brakel) een groot houten kruis tegen de oostmuur van de kerk. Rond 1971 is het ontdaan van de verf en in de kerk gehangen. Het is het enig overblijfsel van een kalvarie met een "vaghevier", in 1784 geschilderd door meester Verplancken uit Nederbrakel. Te Sint-Lievens-Houtem is er een vagevuurvoorstelling op te merken onder het kruis rechts tegen de gevel van de kerk.

22) ALGEMEEN

JOMAR

OP VIER WIELEN DOOR OOST-VLAANDEREN. DE VLAAMSE ARDENNEN-ROUTE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 24e Jaargang, nr. 5, september-oktober 1975. blz. 114-115. Drie illustraties. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Zoals schrijver het vooropstelt heeft de route geen eigenlijk begin- noch eindpunt, omdat ze in een achtvorm is uitgewerkt. De negentig kilometer lange Vlaamse Ardennenroute biedt de toerist alle mogelijke variaties. Maar we voegen hier onmiddellijk aantoe dat de route maar door een deel van de Vlaamse Ardennen loopt, namelijk in de driehoek Ronse, Kluisbergen tot Schorisse en de zuidkant van de steenweg van Oudenaarde naar Brakel. Hoeveel auteurs hebben dit stukje Vlaamse Ardennen onder de arm niet genomen ? Waarom besteden ze geen aandacht aan het oostelijk stuk Vlaamse Ardennen, ook een driehoek : Brakel, Geraardsbergen-Zottegem ? Waarom geen volledige Vlaamse Ardennenroute ?

23) AALST

AALST KARNAVAL

230 blz. 126 foto's in zwart-wit, 25 kleurfoto's. Redaktie : Jos. Ghysens en Karel Baert ; bijdragen : Frans Wauters ; medewerking : Fons Singelijn. Gebonden met stofomslag in veelkleurendruk. 1975. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt.
Prijs : 950 fr.

Geen stad in Vlaanderen noch in Wallonie roert zo uitbundig de karnavaltrom als Aalst aan de Dender. Het karnaval te Aalst is een unicum in ons land. Telkenjare, op karnavalszondag zakken de duizende kijklustigen af naar de Dirk Martensstede om het breugheliaans karnavalvieren in ogenschouw te nemen en meteen ook intens mee te vieren. Het karnaval van Aalst kunnen we niet klasseren onder de klassieke karnavaltypen, zoals we dat wel kunnen voor Binche of Keulen aan de Rijn, om bij een paar voorbeelden te blijven, waar het karnavalvieren- en hiermee bedoelen we de stoet - volgens zekere rituele geplogenheden verloopt. Aalst kent een specifiek eigen karnavalvieren, dat niet enkel de dag van de stoet beslaat, maar dat doorgaat tot juist voor aswoensdag, de eerste dag van de vasten. Het Aalsterse Karnaval is een uitbarsting van volksvreugde, een echte uitlaatklep

voor de talloze zorgen van het dagelijks bestaan, dat ons doet terugdenken aan de vele volksfeesten uit onze vroegere eeuwen. Met karnaval treedt de Aalstenaar op als een ander mens, los en vrij van alles wat hem bindt ; hij werpt het keurslijf af en voelt zich losgewerkt uit het net van de warreldraden van onze samenleving. Onze Nederlandse auteur Anton van Duinkerken schreef in zijn tijd : "Wij zijn zotten, wij allemaal, die ons druk maken om vele dingen, iedere dag.. Wij zijn grote zotten en op carnaval bedenken wij dit door ons te versteken in een pak, dat ons uiterlijk verdwaast, maar innerlijk bevrijdt van de dienstplegingen en voorschriften dezer vergankelijke wereld. Masker en narrenpak zijn het zinnebeeld onzer vervreemding van van de opgelegde levensernst. Zij zijn een afscheidsteken, dat wij uitzenden naar ons alledaags doen en denken". Diepgaande en uitgebreide historische literatuur over het karnaval van Aalst was tot voor kort niet voorhanden. Alles bleef beperkt tot sporadische bijdragen in algemene werken, tijdschriften of kranten. De auteurs Jos. Ghysens en Karel Baert, die te Aalst stadsarchivaris is, hebben die leemte aangevuld, en werkelijk de belangstellende in het karnaval een allesomvattend werk in handen gegeven. Het karnavalgebeuren te Aalst hebben ze langs alle zijden belicht ; ze hebben aangesproken : de geschiedenis van het karnaval, de folklore, de politieke wederwaardigheden van de stad die op het karnaval hun invloed hadden. Het is een wetenschappelijke karnavalstudie die gebaseerd is op een omvangrijk bronnenmateriaal, zoals het stadsarchief van Aalst, het archief van de abdij van Affligem, en het privaat archief van families uit Aalst. Wie het werk gelezen heeft kan zich een goed beeld vormen van het Aalsters karnavalleven met zjn uitspattingen van levenslust, van volkse humor, van een onbarmhartig geselen, maar sans rancune, met woord en uitbeelding van bepaalde wantoestanden. Het boek telt vijf hoofdstukken. Na vermelding van de bron van illustraties, bibliografie en inleiding, spreekt het eerste hoofdstuk over de vastenavond in het verleden : van de vijftiende eeuw tot te achttiende eeuw en in de negentiende eeuw. Het tweede hoofdstuk heeft het over de tussenoorlogse kavalkades en de hedendaagse karnavalviering : huwelijk der Aalsterse reuzen, de prinselijke Carnavalcamere der Aloude Keizerlycke stede van Aalst. De karnavalverenigingen vormen de stof voor het derde hoofdstuk. Het vierde hoofdstuk met de titel een "Liedjesboek" geeft een vrij komplete bundel oude en nieuwe Aalsterse karnavalliederen, meestal in gewesttaal geschreven. Ze zijn zeer pittig van inhoud en op het aktuele afgestemd. Eénenveertig is hun aantal. Tot slot - en dit is het vijfde hoofdstuk - volgen de bijlagen, totaal zeventien stuks. Het rijke illustratiemateriaal tovert het werk tot een prachtig album om, dat we af en toe graag zullen doorbladeren om in beeld Aalst Karnaval telkenmale in ons te laten herleven. Het is tevens een zeer verzorgde uitgave qua lettertype, papier en ordening van de teksten. Ook de weergave van de foto's is feilloos verlopen. Een uitgave waarover drukker-uitgever Veys terecht fier kan zijn. Aalst Karnaval hoort in de biblioteek èn van de historicus èn van de volkskundige. Aalst bezit en monument meer dat andere steden haar voorzeker zullen benijden.

24) AALST

HENRI VANNOPPEN

DE GESCHIEDENIS VAN VELTEM-BEISEM. HET DORP VAN LODEWIJK VAN VELTHEM.

544 blz. 181 illustraties, waaronder twee in kleuren. Met een uitslaande kaart. Gebonden met goudopdruk. Uitgave van het Gemeentebestuur van Veltem-Beisem. Drukkerij Veys, 8880 Tielt.

Naar we kunnen opmaken uit de woorden van burgemeester Van Bellingen in zijn voorwoord van de uitgave, blijkt het verschijnen van het werk wel enigzins verband te houden met de fusie, want hij zegt letterlijk : "wij danken hem (de schrijver) voor de adelbrief die hij aldus Veltem-Beisem op het einde van zijn 150 jarige onafhankelijkheid heeft geschonken". De monografie telt zeven uitgebreide hoofdstukken : Veltem-Beisem in de Oudheid en Middeleeuwen, met onder meer de voornaamste gegevens over de middeleeuwse letterkundige Lodewijk van Velthem ; het bestuur onder het oud-regime, de politieke geschiedenis van het moderne Veltem-Beisem, de sociaal-ekonomische geschiedenis, de kerkelijke geschiedenis, het verenigingsleven, de volkskunde en een wandeling door Veltem-Beisem. Het is wetenschappelijk werk van een jonge historicus - hij is 25 jaar oud - die nog doktoreert aan de universiteit ; vormende lektuur ook voor een niet Veltemnaar. Het is een mooie uitgave, degelijk verzorgd, ook een uitgave van drukker-uitgever Veys die onze Vlaamse boekenwereld verrijkt met strelende publikaties. We wijzen op een paar kleine details die het Land van Aalst betreffen : de familie de Robiano waren de laatste heren van Beisem, Eugène de Robiano, geboren in 1783 werd voor Aalst tot senator verkozen. Hij overleed op 21 februari 1783. Bij de verkiezingen in 1898 stonden in de verkiezingsstrijd de kristen-demokraten, die priester Daens uit Aalst steunden.

25) AALST

N. KERCKHAERT

ZONDAG 29 FEBRUARI ZIJN ZE ER WEER... KNOTSGEKKE "AJUINEN" PAKKEN WEER UIT MET DOLLE SHOW.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 25e Jaargang, nr. 1, januari-februari 1976. blz. 21-23. Twee illustraties.Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27. 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Kleurrijke beschouwingen over de dag der dagen in het Aalsterse ; het karnavalfeest te Aalst. Steller zwaait lof toe aan het onlangs verschenen werk "Aalst Karnaval", werk van Jos. Ghysens, Karel Baert en medewerkers.

26) BALEGEM

L. DE SMET

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE SINT-MARTINUSKERK TE BALEGEM.

Jaarboek van het Heemkundig Genootschap Land van Rode. Zetel : Gentbrugge. 1975. blz. 49-71. Sekretariaat : Beukendreef 20, 9219 Gentbrugge. Drukkerij : De Backer, Gent.

Historische kijk op kerk en parochie Balegem. De oospronkelijke kerk dateerde van voor de 13e eeuw en had een toren in Balegemse steen. In 1860 werd ze afgebroken en door een nieuwe kerk vervangen. Vervolgens handelt schrijver over de residentie, de ornamenten, de bedienaars, het kerkelijk parochiaal leven, godsdienstonderricht, broederschappen en processies, godsdienstig en moreel gedrag van de gelovigen, de kerkelijke rechtspraak, de armenzorg en de kerkfabriek. In de lijst van de pastoors van 1229 tot 1972 lezen we Victor Fouck. Is dat een zetduiveltje of wat ? Het hoeft Victor Fonck te zijn, hij is de huidige deken van Temse.

27) ENAME

E. CASTELAIN

UIT DE GESCHIEDENIS VAN BOSSUIT.

127 blz. Elf illustraties. Uitgave V.V.V.M. en Geschied- en Oudheidkundige Kring, Oudenaarde.

Tien jaar geleden gaf de auteur een brochure uit over de familie Luytens, heren van Bossuit. Dit was de spoorslag om het archief van Bossuit verder te onderzoeken. Zoals hijzelf in de inleiding van zijn nieuw werk verklaart, is het onderzoek maar gedeeltelijk geschied. Heel wat interessante gegevens heeft hij bijeen gegaard en hebben zijn dokumentaie verrijkt zodat de auteur het nodig achtte de brochure helemaal te herwerken. De studie koncentreert zich rond de graaf van Bossuit in de 18e eeuw. Aandacht heeft hij eveneens besteed aan de vorige eigenaars en inwoners van het dorp. Een grote brok is gewijd aan de heerlijkheid Bossuit onder de abdij van Ename. Zijn interesse gaat vooral naar de struktuur van de heerlijkheid en naar de pachthoeven.

28) EREMBODEGEM

FONS VAN DE MAELE

NIEUWE VERZEKENS VOOR ONS VOLK.

70 blz. Vier illustraties. Uitgave en drukkerij Het Volk te Gent. 1975. Prijs : 100 fr.

In 1933 gaf de werkman-dichter Fons van de Maele zijs zesde en laatste verzenbundel uit. Hij overleed in 1938 te Erembodegem. Jozef De Geest, redakteur-archivaris van het dagblad Het Volk, intieme vriend van de dichter, zorgde in 1938, 1948 en 1963 voor drie bloemlezingen uit vroeger verschenen gedichten. Bij de honderdste verjaring van de geboorte van Fons van de Maele publiceerde hij een korte biografie met een keur uit het werk van de werkman-dichter. Jozef De Geest besloot de van Maeleherdenking met een zevende bundel onuitgegeven Nieuwe Verzekens voor ons Volk. Wat de lezer inzonderheid treft is de eenvoud, het sprankelend leven en het rotsvast geloof in God en Onze Lieve Vrouw.

29) ERPE

RAYMOND DE MOL

VOOGDIJ EN STATEN VAN GOED TE ERPE IN 1623.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVI, nr. 1, januari 1976 blz. 1-5. Redaktie en beheer : Alb. D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere.

Staten van Goed zijn een prima bron voor het opdiepen van genealogische gegevens en voor het kennen van de sociale stand van de families. Heden ten dage geniet dit soort archief een geweldige belangstelling. We hoeven maar de vele uitgaven van Staten van Goed na te gaan. Schrijver geeft hier in extenso de staat van goed van Joanna Hasen van 14 juli 1623. Vooraf-gaandelijk weidt hij even uit over de voogdij en staten van goed in het algemeen.

30) GENTBRUGGE

G. WAEYTENS

WANDELTOCHT DOORHEEN GENTBRUGGE.

Jaarboek van het Heemkundig Genootschap Land van Rode. Zetel Gentbrugge. 1975. blz. 72-78. Sekretariaat : Beukendreef 20, 9219 Gentbrugge. Drukkerij : De Backer. Gent.

Klaar uitgestippelde wandelroute doorheen Gentbrugge, die loopt langs de Kasteelstraat, de Voordries (Heldenplein), Mac-Leodstraat, Delorilaan, Voordriesstraat, Grote Dries en Bosstraat. Van het historisch en toeristisch materiaal is ruim gebruik gemaakt, wat de lezing en in het bijzonder de wandeling leerrijk maakt.

31) GENTBRUGGE

Prof. Dr. LEON ELAUT

DE POLITIEK TE GENTBRUGGE BIJ HET EINDE VAN DE 19e EEUW.

Jaarboek van het Heemkundig Genootschap Land van Rode. Zetel Gentbrugge. 1975. blz. 44-48. Sekretariaat : Beukendreef 20, 9219 Gentbrugge. Drukkerij : De Backer, Gent.

Een paar bladzijden geschiedenis van de politieke verwikkelingen te Gentbrugge, met als hoofdfiguur fabrikant de Block, de grootvader van staatsman August De Schryver. De bijdrage is overgnomen uit de Liber Amicorum August De Schryver, minister van staat, mei 1968.

32) GENTBRUGGE

W. PATOOR, G. WAEYTENS, R. VAN DAMME

UIT DE GENTBRUGSE EREGALERIJ

Jaarboek van het Heemkundig Genootschap Land van Rode. Zetel Gentbrugge. 1975. blz. 9-43. Sekretariaat : Beukendreef 20, 9219 Gentbrugge. Drukkerij : De Backer, Gent.

Bondige levensbeschrijvingen van vooraanstaande Gentbrugse personaliteiten die in binnen- en buitenland naam hebben gemaakt : de tuinbouwers Louis Van Houtte (1810-1876), Frederik Burvenich (1837-1917), Leon De Loof (1863-1946) ; de kunstenaars : Adolf Samuel (1824-1899), Isidoor Blanquaert (1874-1964), Emiel Hullebroeck (1878-1965), Jozef Hullebroeck (1896-1946), Piet Lippens (1890-), Modest van Hecke (1896-1955), Reinier Ysabie (1898-1967), de professoren en geleerden : Dr. Frans De Hovre (1884-1956), Prof. Dr. Vincent Prudent Evrard (1896-), Prof. Dr. Leon Elaut (1897-), de staatsman August De Schryver (1898-), de priesters-missionnarissen : Pater Alfons De Moerloose (1885-1932), pastoor Ange Buysse (1845-1933), Pater Alfons Stautte (1904-1941). Mocht elke gemeente evenveel belangstelling tonen voor de "groten" uit ons volk !

33) GERAARDSBERGEN

M. STEELS

GENT IN 1847 HET HONGERJAAR.

Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent. 5e Jaargang, nr. 1, januari 1976. blz. 3-20. Twee illustraties. Redaktie : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent.

Het beeld van de armoede te Gent en elders in de provincie staat hier schril in het licht. Het betoog, opgebouwd uit korte berichten, geeft de lezer een goede kijk op het sociaal leven van toen. We vinden de prijzen vermeld van velerlei levensmiddelen. Niet alleen in Gent staken onlusten de kop op, ook te Luik, Verviers, Brussel, Dinant en Geraardsbergen.

34) GRIMMINGE

T.J. GERITS

ZORG VOOR KLEINE MONUMENTEN : DE KAAK OF SCHANDPAAL

Ons Heem. Tweemaandelijks Tijdschrift. Jaargang 29, nr. 6, slachtmaand 1975. Heemschutnummer. blz. 256-257. Eén illustratie. Sekretaris : A. Smeyers, Grootveldstraat 12, 1641 Alsemberg.

In het kader van het Monumentenjaar zijn op vele plaatsen in Vlaanderen initiatieven genomen om de historische schandpalen, het symbool van de lagere rechtsmacht tijdens het oud-regime, met zorg te bewaren.
Zo kreeg de schandpaal te Grimminge een meer geschikte plaats. In augustus 1974 werd hij deskundig hersteld. Eertijds stond de schandpaal verdoken op het kerkhof.

35) LIEDEKERKE

JAAK OCKELEY

DOKTER EGIDIUS DE KEYSER. LIJFARTS

Ascania. Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 18, nr. 2, zomer 1975. blz. 49-58. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, Asse. Drukkerij : Van Geetruyen, Asse.

In de Ridder de Vironstraat te Asse zou in de achttiende eeuw Egidius De Keyser gewoond hebben, die geneesheer werd van de Franse koning Lodewijk XV. Schrijver citeert een reeks De Keyser's, genoteerd uit de status animarum van 1727, 1733, 1758, 1768 en 1778. De status animarum van 1758 vermeldt Gaspar De Keyser, gehuwd met Theresia De Maseneer uit Liedekerke, dorp uit het oude Land van Aalst.

36) MATER

ROGER POELMAN

MAURICE MAETERLINCK (1862-1949).

Heemkundig Nieuws. Verschijnt maandelijks. Jaargang 3, nr. 12, 1975. blz. 5-28. Kontaktblad van de Heemkundige Kring "Oost-Oudburg" en het dokumentatiecentrum voor streekgeschiedenis. Verantwoordelijke uitgever : F. Vanderstraeten, Wolterslaan 73, 9110 Sint-Amandsberg.

Het extra-nummer belicht de figuur van Maurice Maeterlinck, de Fransschrijvende Vlaming een Nobelprijswinnaar voor literatuur. Volgens de auteur zou de betekenis van de familienaam Maeterlinck te zoeken zijn in de veertiende eeuw en wel te Ronse. In 1365 heerste daar een verschrikkelijke hongersnood. De uitdeler of "meter" van graan gaf de noodlijdenden per dag één lepel graan. Op het blazoen van Maeterlinck komen drie zilveren lepels voor. Hieruit besloot de auteur dat de eigenlijke schrijfwijze Meter-linck was. Doch in Heemkundig Nieuws, Jaargang 4 nr. 1, 1976, wordt dat door pastoor Duerinck van Sint-Amandsbergh tegengesproken. Als juiste verklaring van de familienaam Maeterlinck haalt Duerinck aan dat Maeterlinck zou betekenen Materling, dat is inwoner van Mater, wat Dr. Gysseling eveneens bevestigt. Maurice Maeterlinck werd geboren te Gent in 1862. Hij verbleef meermalen op het landgoed van de familie te Oostakker. Hij overleed op 6 mei 1949 in het kasteel Orlamonde bij Nice. Hij was een groot vriend van de Vlaamse schrijver Cyriel Buysse. Dank zij Cyriel Buysse heeft Maurice Maeterlinck nog enigermate het gebruik van het Nederlands behouden. Koning Albert verhief hem in de adelstand.

37) MUNKZWALM

G.F. TANGHE

PAROCHIEBOEK OF BESCHRIJVING VAN MARIALOOP, GEVOLGD DOOR EENE LOFREDE VAN O.L.V. PATROONES VAN DE KERK.
PAROCHIEBOEK VAN OOSTROOSBEKE. BAND VI.

64 blz. Drukkerij De Scheemaecker-Van Windekens, Brugge, 1861. 218 blz. Drukkerij Wed. De Schryver-Van Haecke, Brugge, 1874. In één band uitgegeven in facsimilé door Familia et Patria. Handzame. 1975. Prijs : 500 fr.

Onder de onderpastoors van Oostrozebeke noteren we : Georgius Livinus Vercauteren, geboortig van Drongen. In 1794 begon hij zijn onderpastoraat te Oostrozebeke, waar hij tot na het Konkordaat verbleef. Hij overleed op 28 mei 1810 in de ouderdom van 53 jaar, nadat hij op Sint-Jans-ten-Stene en op Munkzwalm, in het distrikt Ronse, nog twee jaar zijn funktie had uitgeoefend.

38) OPBRAKEL

S. DE LANGE

GESCHIEDENIS VAN DE OOSTELIJKE RAND VAN HET BRAKELBOS, HET HEDEKEN EN DE LAAISTOK.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XVIII, 1e aflevering, Oudenaarde, december 1975. blz. 55-95. Eén illustratie. Drukkerij : Vandevelde, Oudenaarde.

De geschiedenis van het landschap ligt de auteur nauw aan het hart. Denk maar even aan het Dossier Brakelbos, waar hij voortdurend zijn aandacht aan blijft besteden. Ook de geschiedenis van kleine percelen buiten het Brakelbos is hij aan het schrijven, zoals hier van de percelen Hedeken en Laaistok, die pas op het einde van het Oud Regime in kultuur werd gebracht. Voor beide beschikt hij over een vrij omvangrijk archief. Naast het louter historische is ook de toponymie degelijk bijgewerkt. Van 1571 tot heden loopt door het hele betoog de reeks eigenaars of pachters. Ook de plaatselijke heren van toen spreken hier een woord mee.

39) OPBRAKEL

VICTOR MORRE

EEN VERZOEKSCHRIFT UIT 1734 DOOR DE PAROCHIANEN VAN OPBRAKEL AAN DE KERKELIJKE OVERHEID.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 6, nr. 1, januari 1976. blz. 6-9. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel. Gestencilleerd.

Het verzoekschrift in kwestie behelst de vraag naar een onderpastoor als hulp voor hun pastoor Thomas Perleau. Zevenennegentig parochianen, met name vernoemd, ondertekenden het stuk. Zesentwintig onder hen ondertekenden met een kruisje, omdat ze niet bij machte waren hun handteken te plaatsen.

40) PAMELE

JEAN de LAUNOIS

LES CABINETS D'ARMES DE L'EGLISE NOTRE DAME DE PAMELE.

L'intermédiaire des Généalogistes. Revue bimestrielle. Anno XXXI. n° 182, mars, 1976. blz. 73-80. Editeur responsable : M. Bergé, rue de la Poste 132, 1030 Bruxelles. Imprimerie : Efficient, rue Moreau 66, 1070 Bruxelles.

Jean-Charles de Locquenghien, kanunnik van Doornik, liet in 1789 in de Onze Lieve Vrouwkerk van Pamele-Oudenaarde de wapenschilden en de obiits van zijn voorouders restaureren. De Loncquenghiens werden na de Joigny's barons van Pamele. Uit de vele genealogische gegevens excerperen we er enkele in betrekking met het Land van Aalst : Jean de Cotereau was heer van Erembodegem en van Herdersem. Hij was de grootvader, langs vaders kant, van Valerie de Cotereau ; langs moeders zijde was haar grootvader : Thierry IV de Brandebourg, burggraaf van Dinant, hij huwde op 23 november 1534 met Catharine de Liedekerke, dochter van Jan de Gavere, gezegd de Liedekerke.

41) RONSE

ELIE DEMARTIN

JADIS A WANGENIES. HISTOIRE DU VILLAGE.

288 blz. 75 illustraties, met kaart van Ferraris in kleur. 1976. Edité par la communie de Wangenies. Imprimerie : E. Veys, 8880 Tielt. Prijs : 250 fr. Gebrocheerd

Een vleiende uitgave, een vlotgeschreven dorpsmonografie van Wangenies in de buurt van Charleroi. Bijzonder aantrekkelijk is de voorzijde van het couvert met reproduktie in kleuren van de waterverfschildering van het dorp Wangenies, zijn kasteel en kerk van 1602 ; waterverfschildering uit het album van de hertog de Croy, sedert de zeventiende eeuw bewaard in de Bibliotheque Nationale te Parijs, maar pas terug ontdekt in 1923. Slechts één detail voor ons Land van Aalst : de Scheutist Victor Laemont in 1885 geboren te Ronse, missionnaris in Congo, was pastoor van Wangenies van 1957 tot 1963, het jaar van zijn dood. Ook kunnen de vrienden van de abdij Affligem een paar bladzijden lezen over het grondbezit van de abdij in Wangenies.

42) RONSE

J. SOETE - F. DEBRABANDERE

DE TAAL VAN HET GELD. HET GELD.

De Leiegouw. Vereniging voor de studie van de lokale geschiedenis, taal en folklore in het Kortrijkse. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVIII. Aflevering I. 1976. blz. 35-50. Sekretariaat : P. Debrabandere, Dr. Peelstraat 18, Kortrijk. Drukkerij : Groeninghe, 8500 Kortrijk.

Een taalkundige bijdrage over het woord "geld" : de schrijfwijzen, uitspraak, de synoniemen, spreekwoorden, weergegeven in het Kortrijks dialekt. We tonen een voorbeeld aan van woordspelingen op gemeentenamen, die in de volkstaal gebruikelijk zijn, onder meer : Brugge is zot, Gent is bot, Kortrijk heeft ne zin, Ronse van de duivel in !

43) SINT-MARTENS-LIERDE

E. DHANENS

AANTEKENINGEN BETREFFENDE DE RESTAURATIE VAN DE KERK VAN SINT-MARTENS-LIERDE.

Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis. XXIII. 1973-5. blz. 213-222. Vier illustraties.

Dr. Elisabeth Dhanens, provinciale inspektrice, schetst in hoofdlijnen de historiek van de restauratie van de oude kartuizerkerk. In 1864 liet het Provinciaal Comité voor Monumenten over de kerk een onderzoek uitvoeren. In de jaren 1884-1893 werd de kerk opgenomen in de inventaris van de kerkelijke gebouwen van de provincie Oost-Vlaanderen. In 1960, bij de aanpassing van de nieuwe liturgie, kwam een eerste aanslag op het kartusiaans interieur. De aanleg van de stookinstallatie voor verwarming van de kerk, ging nog groter onheil aanrichten. Volgens een spoedprocedure bekwam de inspektrice de wettelijke klassering van de kerk op 8 juli 1966, waardoor de wilde planning van restaureren de pas werd afgesneden. De kerk werd definitief als monument geklasseerd, bij Koninklijk Besluit van 11 september 1968. De klassering werd gevolgd door een nieuw ontwerp van restauratie. Tot in de details beschrijft de auteur de restauratiewerken die hoeven uitgevoerd. Ze legt de klemtoon op de kontroversen die in de restauratiewereld bestaan. Dr. Elisabeth Dhanens heeft enorm veel gedaan voor het behoud van de kartuizerkerk. De vele bewonderaars van dit kartusiaans bedehuis, bijna twee eeuwen parochiekerk, zullen haar daarvoor dankbaar blijven.

44) SINT-MARTENS-LIERDE

R. DE KEYSER, A. DEROLEZ, J. DESCHAMPS e.a.

KRONIEK VAN HET BIBLIOTHEEKWEZEN. KRONIEK DER HANDSCHRIFTENKUNDE IN DE NEDERLANDEN (1973-1974) MODERNE HANDSCHRIFTENKATALOGEN.

Archief en Bibliotheekwezen in Begie. Deel XLVI, nr. 3-4, 1975. blz. 755-768. Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging van Archivarissen en Bibliothecarissen. Uitgegeven met de steun van het Ministerie van ationale Opvoeding en de Universitaire Stichting. Drukkerij : George Michiels, 3700 Tongeren.

Voor wat de buitenlandse handschriftenkatalogen betreft, bespreken de auteurs onder meer de katalogus van de gedateerde handschriften van de Osterreichischen Nationalbibliothek van 1451 tot 1500, te danken aan de enorme werkkracht van Fr. Unterkircher. De katalogus is aan zijn derde deel. Uit de reeks handschriften, in dit derde deel gekatalogeerd, vermelden we : de Sermones, 1469, van Gerard van Schiedam. We voegen hier nog aan toe dat Gerard van Schiedam tweemaal prior is geweest van de kartuize Sint-Maartens-Bos te Sint-Martens-Lierde, namelijk : van 1421-1427 en van 1436-1442, dit volgens de lijst van prioren van Dom Palémon. Hij was een vruchtbaar ascetisch auteur. De scriptor van het handschrift was Joannes de Unna uit de kartuize van Roermond (Nederland).

45) SCHORISSE

SYLVAIN DE LANGE

SCHORISSE. TOPONYMIE.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 6, nr. 1, januari 1976. blz. 19-21. Gestencilleerd. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

Door zijn verhandelingen over de taalgrensgemeenten van Zuid-Oost-Vlaanderen, betreffende hun geschiedenis, toponymie, burgerlijk en kerkelijk leven, heeft Sylvain De Lange naam gemaakt. Echt wetenschappelijk werk. Ook deze eerste bijdrage over Schorisse. Voor de dorpsnaam tracht hij een verklaring te vinden. Hij ontleedt de stellingen van M. Gysseling, van F. De Tollenaere en van A. Carnoy.

46) ZANDBERGEN

Chevalier XAVIER DE GHELLINCK VAERNEWIJCK

PROPOS GENEALOGIQUE AUTOUR DE NOS PORTRAITS DE FAMILLE.

Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association Office Généalogique et Heraldique de Belgique. XXIII° serie, nr. 181, janvier-fevrier 1976. blz. 13-14. Eén illustratie. Sécretaire et rédaction : Harmignies, rue Martin Lindekens 57, 1150 Bruxelles.

Het schilderij van rond 1777 toont de zes eerste kinderen van graaf Maximiliien de Lalaing et de Thildonck, burggraaf van Oudenaarde, heer van Zandbergen en van gravin geboren Anne Marie de Draeck.

GOTTEM a/Leie — Valère GAUBLOMME

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, 9300 Aalst - Tel. (053) 21.80.96

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redaktiesekretaris :
E.H. J. de Brouwer, past., 9340 Sint-Gillis-Dendermonde - Tel. (052) 21.48.27

Ruil- en Recensiedienst :
E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 63.30.80

Bestuursleden : B. Boel - S. De Lange - L. De Rijck - Cl. UYttersprot - A. Van Lul

Prijs voor het jaarabonnement :

Voor leden 250 fr., steunende leden 350 fr. en voor ereleden 500 fr., te storten op postrekening nr. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», H. Hartplein 8 - 9620 Zottegem.

Bestellingen van jaargangen en losse nummers bij de heer Luc de Rijck, D. de Wolfstraat 18, 9300 Aalst (Tel. 053 - 21.67.63), na vooraf-betaling op voornoemde postrekening, van 50 fr. per enkel nummer, 100 fr. per dubbel nummer en 300 fr. voor een volledige jaargang.

INHOUD VAN NUMMER 2 — 1976

Fr. DE VLEESCHOUWER — Een vermaarde Geraardsbergse kunstenaar, Gabriel de Grupello 49

S. DE LANGE — De bestaansmogelijkheden in 1666 van Anthonius de la Fontayne, pastoor van Opbrakel 61

J. DE BROUWER — Staat van Goed (1649) 73

V. GAUBLOMME — Onze Bibliografie 76

Verantw. uitgever : J. De Brouwer - 9430 Sint-Gillis-Dendermonde
Drukkerij Therapeutisch Centrum - Koningin Fabiola, Reymeersstraat 34, Lede